

**ТӨРИЙН АЛБАН ХААГЧИЙН ЁС ЗҮЙН АСУУДЛААРХ ХЭВЛЭЛИЙН НИЙТЛЭЛИЙН
КОНТЕНТ - АНАЛИЗ (2004 - 2008)**

*Ц. Норовдондог (Ph.D), Ю. Эрдэнэтуяа (Ph.D), К. Пүрэвсүрэн, Т. Мягмаржав,
Б. Мөнхцэцэг, О. Алтансүх, Б. Ариунжаргал, З. Бауыржан, Ч. Онончимиг,
Д. Золбоо, У. Мөнхбат, О. Нарантуяа, Б. Цолмонбаяр, Ш. Хишигсүрэн,
Ц. Түвшинзаяа, Д. Жигваагүнсэл*

Агуулга:

1. Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн талаарх ойлголт
2. Төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудлыг сонин хэвлэлд тусгасан байдал
3. Сонины нийтлэлүүдэд төрийн албан хаагчдын дүр төрх, имижийг эерэг, сөрөг, төвч байр сууринаас авч үзсэн байдал, тэдгээрийн өөрчлөлт
4. Монгол төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудлыг эерэгээр үнэлж тусгасан байдал
5. Төрийн бодлоготон, төрийн албан хаагчдын дүр төрхийг бүрдүүлэхэд тухайн сонин хэвлэлийн баримталдаг бодлого
6. Олон түмний дунд төрийн байгууллага, төрийн албан хаагчдын нэр хүндийг өргөх, унагах үйл явцад сонины нийтлэлийн гүйцэтгэсэн үүрэг
7. Төрийн удирдах албан тушаалтны эзэмшвэл зохих чанарууд болон төрийн албан хаагчдын бусдаас ялгарах онцгой шинж чанаруудын талаар нийтэлсэн санал, дүгнэлт, зөвлөмж
8. Сонин хэвлэлийн онцгойлон анхаарч олон түмэнд хүргэж байдаг төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудлууд
9. Төрийн албан хаагчаас тэдний нэр хүнд, дүр төрхийг сөрөг байдлаар бичсэнтэй холбогдуулан хариу өгсөн байдал
10. Төрийн байгууллага болон улс төрийн намаас тухайн улс төрийн албан хаагчийн сөрөг үйл ажиллагаанд хэрхэн хандсан байдал
11. Ёс зүйн зөрчлийн талаарх нийтлэл, тэдгээрт хамрагдсан төрийн албан хаагчдын байдал
12. Дүгнэлт, санал зөвлөмж

Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн асуудлаарх монголын сонин хэвлэлийн нийтлэлийн талаар УИХ-ын Тамгын газрын Судалгаа, шинжилгээ, олон нийттэй харилцах төвөөс энэхүү судалгааг хийж гүйцэтгэв.

Судалгааны зорилго, зорилт:

Монголын нийгэмд гарсан ардчилсан өөрчлөлтийн үр дүнд үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх иргэдийн эрх, эрх чөлөө хэрэгжин биелэж, хэвлэлийн олон ургальч, ил тод байдал дээшлэн, нийтлэлийн агуулгад тавих албан ёсны хяналт үгүй болсон билээ. Нөгөө талаар монголын төрийн үйл ажиллагааны ил тод, нээлттэй байдлыг хангах ардчилсан засаглалын тулгуур зарчмыг амьдралд бодитойгоор хэрэгжүүлэхэд хэвлэлийн нийтлэл зохих нөлөө үзүүлсээр байна. Тиймээс энэ судалгаа нь УИХ-ын 2009 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх “УИХ-ын гишүүний ёс зүйн дүрэм”-ийн төсөлтэй холбогдуулан сонин хэвлэлд төрийн албан хаагчид, тэр дундаа төрийн өндөр албан тушаалтны ёс зүйн байдлын талаар юу бичиж нийтэлж байгаад зохих судалгаа хийж бодлогын баримт бичиг боловсруулах, хэлэлцэхэд холбогдох мэдээллийн эх сурвалжийг бүрдүүлэх зорилготой юм. Үүний тулд судалгааны захиалагчаас гаргасан удирдамжийн дагуу дараахь зорилтыг тавьж ажиллав. Үүнд:

1. Төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудлыг сонин хэвлэлд тусгасан байдал

2. Сонины нийтлэлүүдэд төрийн албан хаагчдын дүр төрх, имижийг эерэг, сөрөг, төвч байр сууринаас авч үзсэн байдал, тэдгээрийн өөрчлөлт
3. Монгол төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудлыг эерэгээр үнэлж тусгасан байдал
4. Төрийн бодлоготон, төрийн албан хаагчдын дүр төрхийг бүрдүүлэхэд тухайн сонин хэвлэлийн баримталдаг бодлого
5. Олон түмний дунд төрийн байгууллага, төрийн албан хаагчдын нэр хүндийг өргөх, унагах үйл явцад сонины нийтлэлийн гүйцэтгэсэн үүрэг
6. Төрийн удирдах албан тушаалтны эзэмшвэл зохих чанарууд болон төрийн албан хаагчдын бусдаас ялгарах онцгой шинж чанаруудын талаар нийтэлсэн санал, дүгнэлт, зөвлөмж
7. Төрийн албан хаагчдын ёс зүйн ямар асуудалд хэвлэл онцгойлон анхаарч олон түмэнд хүргэж байдаг
8. Төрийн албан хаагчдаас тэдний нэр хүнд, дүр төрхийг сөрөг байдлаар бичсэнтэй холбогдуулан хариу өгсөн байдал
9. Төрийн байгууллага болон улс төрийн намаас тухайн улс төрийн албан хаагчийн сөрөг үйл ажиллагаанд хэрхэн хандсан байдал
10. Ёс зүйн зөрчлийн талаарх нийтлэл, тэдгээрт хамрагдсан төрийн албан хаагчдын байдал

Эдгээр асуудлаас гадна судалгааны явцад тухайн сонины нийтлэлд дурдагдсан асуудалд төрийн албан хаагчдын хамрагдсан байдлыг төрийн албаны ангилалаар нь тооцон гаргаж үнэлэв.

Судалгааны арга зүй:

Судалгаанд өдөр тутмын Ардын эрх, Зууны мэдээ, Үнэн, Өнөөдөр, Өдрийн сонин болон хамгийн их захиалагчидтай Хүмүүс, Сэрүүлэг шар сонин, нийт 7 сонинг сонгон авав. Эдгээр нэр бүхий сонины 2004-2008 оны нийт дугаарт төрийн албан хаагчийн ёс зүйн асуудлаар нийтлэгдсэн материалыг түүвэрлэв. Судалгааг хэвлэлийн нийтлэлийн агуулгын задлан шинжлэл буюу контент-анализийн аргаар хийсэн болно. Ингэхдээ тухайн нийтлэлийн үнэн, эсхүл зөв гэдгийг тодорхойлох бус, харин судалгааны удирдамжид заасан зорилтыг хангахын тулд тоон мэдээллийг аль болох бодитой, олон талт байдлаар гаргаж нэгтгэсэн болно. Тиймээс зөвхөн судалгааны явц, үр дүнд олж авсан мэдээлэлд тулгуурлан зарим дүгнэлт, санал зөвлөмж гаргасныг цохон тэмдэглэж байна.

Судалгааг УИХ-ын Тамгын газрын Судалгаа, шинжилгээ, олон нийттэй харилцах төвийн 16 судлаач хоёр сарын хугацаанд гүйцэтгэв. Үүнд:

1. О.Алтансүх – Өдрийн сонин, 2005 - 2006 он
2. Б.Ариунжаргал – Ардын эрх, 2005 - 2006, 2007 оны 1-6 сар
3. З.Бауыржан - Үнэн, 2005 - 2006 он
4. А.Гомбоцэдэн – Ардын эрх, 2007 оны 6 - 12 сар, 2008 он
5. Д.Золбоо – Өнөөдөр, 2007 - 2008 он
6. Д.Жигваагүнсэл – Хүмүүс, 2004 - 2008 он
7. Б.Мөнхцэцэг – Өдрийн сонин, 2007 он
8. У.Мөнхбат – Өдрийн сонин, 2004 он
9. Т.Мягмаржав – Сэрүүлэг, 2004 - 2008 он
10. О.Нарантуяа – Өнөөдөр, 2005 - 2006 он
11. Ч.Онончимэг – Өдрийн сонин, 2008 он

12. К.Пүрэвсүрэн - Үнэн, 2004, 2007 - 2008 он
13. Ц.Түвшинзаяа – Зууны мэдээ, 2005 - 2006 он
14. Б.Цолмонбаяр – Зууны мэдээ, 2007 он
15. Ш.Хишигсүрэн – Зууны мэдээ, 2004, 2008 он
16. Ю.Эрдэнэтуяа – Өнөөдөр, 2004 он

Судалгаанд сонгож авсан 7 сонин тус бүрийн 2004-2008 оны нэгдсэн дүнг судлаач А.Гомбоцэдэн (Ардын эрх), Ш.Хишигсүрэн (Зууны мэдээ), У.Мөнхбат (Өдрийн сонин), Ю.Эрдэнэтуяа (Өнөөдөр), К.Пүрэвсүрэн (Үнэн), Б.Ариунжаргал (Хүмүүс), Т.Мягмаржав (Сэрүүлэг) нар боловсруулан бичиж, нийт 7 сонины 2004-2008 оны нэгдсэн дүнг шинжээч Ю.Эрдэнэтуяа боловсруулж гүйцэтгэв.

Судалгааны ажлын бүтэц

Уг судалгааны ажлын тайлан нь үндсэн хоёр хэсгээс бүрдэж байна. Нэгдүгээр хэсэгт, нэр бүхий 7 сонинд төрийн албан хаагчийн ёс зүйн асуудлаар бичсэн нийтлэлийн контент-анализийн нэгдсэн дүн, хоёрдугаар хэсэгт, судалгаанд хамрагдсан сонин тус бүрийн 2004-2008 оны нэгдсэн дүн, хавсралт хүснэгт болон тухайн сонины он оны түүвэр судалгааны дүн, холбогдох үзүүлэлтийн хүснэгтийг тус тус оруулсан болно.

1. Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн талаарх ойлголт

Ёс зүй буюу “ethos ethes” гэсэн үгнүүд нь латин хэлний mos” буюу ёс суртахуун, ёс заншил ба дадал зуршил, дэг журам гэсэн утгыг илэрхийлдэг. Тиймээс ёс зүй нь хүний биеэ авч явах төлөв байдлын мөн чанарын онол бөгөөд ёс суртахуун, зан суртахууны хэм хэмжээтэй нягт холбоотой ухагдахуун юм.

Өнөө үед “ёс зүй”, “ёс суртахуун” гэдэг нэр томьёо, ойлголт нь эртний Грекийн сэтгэгч Аристотелийн үеийн тодорхойлолт, утга санаанаас өөрчлөгдсөн болохыг нийгмийн хөгжил, хүмүүсийн үйл ажиллагаатай холбон тайлбарладаг. Аристотелийн үзлээр “ёс зүй нь хүний сайн сайхан үйлийн тухай сургаал” байсан бол орчин үед “хүний биеэ авч явах зан үйл, соёл, хүмүүжлийг” илэрхийлэх болжээ.

Монголын хэл шинжлэлийн нэрт эрдэмтэн Я.Цэвэлийн тайлбар толь бичигт “хэвшиж тогтсон зан суртлыг ёс суртахуун гэнэ. Ёс суртахуун нь сайн үйлс эерэг дадал заншил гэсэн утгатай, тогтсон хэв журмыг ёс заншил” гэж тодорхойлжээ.

Харин төрийн тухай ойлголтын хувьд гэвэл улс төр судлалын ухаанд төрийг “ард түмний санаа бодол, хүсэл зоригийг илэрхийлсэн, олон түмэнд үйлчилдэг байгууллага” гэж үздэг бөгөөд төрөөс иргэдэд үйлчлэх чиг үүргээ хэрэгжүүлэхэд төрийн албан хаагчид гол үүрэг гүйцэтгэдэг байна. Энэ утгаараа төр ба иргэний харилцааны амин чухал асуудлын нэг нь төрийн үйлчилгээг эрхэлж буй төрийн албан хаагчдын үйл ажиллагаа, тэдний ёс зүйн байдал болох юм.

Төрийн хэргийг залгуулдаг хэн боловч тогтсон дэг жаяг, дүрэм журам, хэм хэмжээний хүрээнд үйл ажиллагаа явуулах ёстой байдгаас үүдэн төрийн албан хаагчийн ёс зүйн асуудлыг хууль зүйн талаас нь баталгаажуулах эрх зүйн орчинг бүрдүүлж байна. Монгол Улсын шинэ Үндсэн хууль, Төрийн албаны тухай хууль батлагдан гарснаар ардчилсан эрх зүйт төрийн тогтолцоог бүрдүүлж, төрийн үйл ажиллагааны ардчилсан, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх зарчмуудыг баталгаажуулж өгсөн. Төрийн албан хаагчийн үйл ажиллагаатай холбогдсон харилцааг зохицуулах, төрийн албаны мэргэшсэн тогтвортой байдлыг хангах, иргэнд хүргэх төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр зохих хууль тогтоомж, эрхийн

актуудыг батлан гаргаж байна. Тухайлбал, Монгол Улсын Засгийн Газрын 1999 оны 58 дугаар тогтоолоор батласан “Төрийн захиргааны албан тушаалтны ёс зүйн хэм хэмжээний тухай дүрэм” болон төрийн бусад ажил үйлчилгээ, мэргэжлийн албан хаагчдын 20 шахам ёс зүйн дүрмийг батлан мөрдөж байна. Үүнд:

- Прокурорын ёс зүйн дүрэм
- Шүүгчийн ёс зүйн дүрэм
- Өмгөөлөгчийн ёс зүйн дүрэм
- Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын ажилтны ёс зүйн дүрэм
- Аудитын ажилтны ёс зүйн дүрэм
- Нотриатчийн ёс зүйн дүрэм
- Эмнэлгийн мэргэжилтний ёс зүйн дүрэм
- Мөрдөн байцаагчийн ёс зүйн дүрэм
- Цагдаагийн албан хаагчийн ёс зүйн дүрэм
- Мэргэжлийн хяналтын улсын байцаагчийн ёс зүйн дүрэм
- Тагнуулын ажилтны ёс зүйн дүрэм
- Төмөр замын ажилтны сахилгын дүрэм
- Дипломат ажилтны сахилгын дүрэм
- Гаалийн улсын байцаагчийн сахилгын дүрэм
- Гамшгаас хамгаалах байгууллагын албан хаагчийн сахилгын дүрэм
- Ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэгийн багшийн ёс зүйн дүрэм зэргийг дурьдаж болно.

УИХ-ын 2009 оны хаврын ээлжит чуулганаар УИХ-ын гишүүдийн ёс зүйн дүрмийн төслийг хэлэлцэхээр бэлтгэж байна. Ийнхүү төрийн албан хаагчийн ёс зүйн дүрэм хичнээн олныг баталсан ч гэсэн эдгээр ёс зүйн дүрмүүд нь төрийн албан хаагч бүрийн үйл ажиллагаанд байнгын хэвшил болон мөрдөгдөж хараахан чадахгүй байгааг төрийн албан хаагчийн ёс зүйн байдлын талаарх хэвлэлийн нийтлэлд хийсэн судалгаа харуулна.

2. Төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудлыг сонин хэвлэлд тусгасан байдал

Судалгаанд хамрагдсан 7 сонины 2004-2008 оны нийт 7622 дугаарыг нэгбүрчлэн уншиж төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудалаар бичигдсэн нийтлэлийг түүвэрлэхэд эдгээр сонинд уг асуудлаар нийт 1697 материал нийтлэгджээ. Харин ёс зүйн сэдвээр аль ч сонины нэг дугаарт ихэвчлэн нэг л материал нийтлэгддэг байдлаас авч үзвэл төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудлыг “хангалттай хэмжээнд нийтэлж байна” гэж үзэж болохоор байна. Өөрөөр хэлбэл, эдгээр сонины нийт дугаарын 22.2 хувьд нь ёс зүйн тодорхой асуудлыг хөндсөн нийтлэл орсон үзүүлэлттэй байгаа юм. Нийтлэлийн тоог сонин тус бүрээр нь он дарааллаар нэгтгэн үзүүлбэл:

Сонин	Жилийн дундаж Тоо	2004 онд	2005 онд	2006 онд	2007 онд	2008 онд	Нийт тоо
Ардын эрх	255	-	102	51	132	125	310
Зууны мэдээ	312	109	84	78	73	85	429

Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн асуудлаарх нийтлэлийн байдал

Өдрийн сонин	312	43	75	54	96	132	400
Өнөөдөр	305	46	50	35	58	41	230
Үнэн	305	46	19	60	29	21	175
Хүмүүс	48	25	19	21	18	12	95
Сэрүүлэг	48	-	10	26	12	10	58
Дүн:	1585	269	359	325	418	426	1697

* * *

Дээрх хүснэгтээс харахад төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудлыг сонин хэвлэл бүр, жилд “тодорхой хэмжээнд” нийтэлдэг байдал ажиглагдаж байна. Өдөр тутмын 5 нэрийн сонины хувьд ч, долоо хоногт тогтмол хэвлэгддэг шар сонины тухайд ч ёс зүйн сэдэв тухайн сонинд тодорхой давтамжтайгаар байнга нийтлэгддэг сэдвийн нэг болжээ. Зарим нэг сонины тухайд төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудлаарх нийтлэлийн жил тутмын тоон үзүүлэлт зарим онд бага зэрэг нэмэгдсэнийг (Зууны мэдээ 2004 онд 109 удаа, Өдрийн сонин 2008 онд 132 удаа) эс тооцвол ерөнхийдөө эдгээр сонин уг асуудлыг “харьцангуй тогтвортой, жигд” тусгадаг гэж үнэлж болохоор байна.

Энэ байдлаас үзэхэд монголын өдөр тутмын болон шар хэвлэлүүд төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудлыг:

- Тодорхой хэмжээнд
- Тодорхой давтамжтай
- Тогтмол
- Жигд нийтэлдэг байна.

Нэр бүхий сониноос Өнөөдөр, Хүмүүс сонин ёс зүйн асуудлаар арай илүү тогтмол, жигд нийтэлдэгээс жил бүрийн тоон үзүүлэлт харьцангуй тогтвортой гарчээ. Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн асуудлыг судалгаанд хамрагдсан сонинууд ерөнхийдөө жигд, дундаж байдлаар нийтэлж байгааг Хүмүүс шар сонины жишээн дээр авч үзье.

Судлаач Б. Ариунжаргалын тэмдэглэснээр “Хүмүүс сонин нь жилд дунджаар 48 дугаар гардаг бөгөөд түүнтэй харьцуулахад төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудалтай холбогдолтой нийтлэл жилд ойролцоогоор 12 - 25 байгаа нь дундаж, хэвийн үзүүлэлт болж байна. Харин дээрх асуудлаар нийтлэгдсэн материалын тоо 2007 онд 18 байснаа 2008 онд 12 болж ялимгүй буурчээ. Энэ нь бодлогын чанартай биш, сонгуулийн зар сурталчилгаа уг сонины нэлээд зай талбайг эзэлж байсантай холбоотой” хэмээн үзсэн байна. Харин Өдрийн сонинд 2008 онд төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудлаар нийтлэгдсэн нийтлэлийн тоо 132 байгаа нь судалгаанд хамрагдсан нийт сониноос хамгийн өндөр үзүүлэлттэй байна. Энэ нь мөн 2008 онд болсон УИХ-ын ээлжит сонгуулийн сурталчилгаатай холбоотой байна.

Зууны мэдээ сонинд төрийн албан хаагчийн ёс зүй асуудлаар 2004 онд 109 нийтлэл гарсан нь “Улсын Их Хурлын сонгуулийн жил болон УИХ-ын гишүүн Л.Гүндалай, Ц.Нямдорж, М.Энхсайхан, Тагнуулын ерөнхий газрын дарга асан Ж.Баатар нарын хоорондын маргаан болон гурвалжин дөрөвжин шинж бүхий гүтгэх, доромжлох, төрийн нууц задруулсан гэх өөр хоорондын хэрүүл, маргааны шинжтэй мэдээ, мэдээлэл, нийтлэл ихэссэнтэй холбоотой байсан” гэж судлаач Ш. Хишигсүрэн тайлбарлажээ. Тухайлбал,

- Хүнийг гүтгэн доромжилсон хэргээр Л.Гүндалай гишүүний гомдлыг Нийслэлийн прокурорт шилжүүлсэн тухай мэдээ /Зууны мэдээ, 2004.01.09, №6 (1516)

- Л.Гүндалай сайд Ц.Нямдоржийг гүтгэсэн эсэхийг шүүх удахгүй шийдэх нь /Зууны мэдээ, 2004.01.13, № 9 (1519)
- Туршилт ба Л.Санжаасүрэн, М.Энхсайхан /Зууны мэдээ, 2004.01.08, №5 (1515) зэрэг нийтлэлийг дурьдаж болно.

3. Сонины нийтлэлүүдэд төрийн албан хаагчдын дүр төрх, имижийг эерэг, сөрөг, төвч байр сууринаас авч үзсэн байдал, тэдгээрийн өөрчлөлт

Судалгаанд хамрагдсан сонин хэвлэлийн нийтлэлүүд төрийн албан хаагчдын дүр төрхийг харуулахдаа ямар байдлаар, ямар байр сууринаас хандаж гаргаж байгааг судлан үзэхэд ихэвчлэн уг асуудлыг сөрөг талаас нь нийтлэх нь түгээмэл хандлагатай байна. Энэ байдал нь тухайн сонины хувьд нийгэмд төрийн албан хаагчдын дүр төрхийг бүрдүүлэхдээ зөвхөн сөрөг талаас нь хандах гэсэн чиглэлийг баримталдаг гэхээсээ илүүтэй энэ асуудлыг тодорхой бодлого, төлөвлөгөөгүй, үйл явдал хөөцөлдсөн, түүнийг тойрсон, шүүмжилсэн байдлаар тусгаж байгаатай холбоотой байна.

Нийт сонин тухайн онд олны анхаарлыг татсан дуулиантай хэрэг явдлуудтай холбоотойгоор тэдгээрт гол төлөв УИХ-ын гишүүд, төрийн өндөр албан тушаалтан, эрх мэдэлтнүүдийг холбон бичдэгээс сөрөг байр сууринаас хандаж бичсэн нийтлэлийн тоо өндөр үзүүлэлттэй гарахад нөлөөлж байна. Тухайлбал, УИХ-ын гишүүн Ц.Нямдорж, Л.Гүндалай нарын зөрчил, гүтгэлэг, Ми-8 нисдэг тэрэгний осол, УИХ-ын гишүүн, Онцгой байдлын сайд асан С.Отгонбаяр, ОБЕГ-ын дэд дарга Д.Даш нарт холбогдох эрүүгийн хэрэг, Гаалийн ерөнхий газрын дарга асан Х.Баатарын авлигын гэмт хэрэг зэргийг дурьдаж болно. Судалгаанд хамрагдсан сонины нийтлэлд төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудлыг хэрхэн үнэлсэн байдлыг харуулбал:

Төрийн албан хаагчдын ёс зүйн байдлын талаархи үнэлэмж

(2004 - 2008 оны нийтлэлийн нэгдсэн үзүүлэлтээр)

Сонин	Нийтлэлийн нийт тоо	Эерэгээр үнэлсэн	хувь	Сөргөөр үнэлсэн	хувь
Ардын эрх	310	87	28.0	223	72.0
Зууны мэдээ	429	15	3.4	414	96.5
Өдрийн сонин	400	6	1.5	394	98.5
Өнөөдөр	230	9	3.9	221	96.0
Үнэн	175	6	3.4	169	96.5
Хүмүүс	95	9	9.4	86	90.5
Сэрүүлэг	58	6	10.3	52	89.6
Дүн:	1697	138	8.1	1559	91.8

* * *

Дээрх хүснэгтээс эдгээр 7 сонинд төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудлыг сөрөг байр сууринаас хандаж бичиж нийтэлдэг нь тод харагдаж байна. Ардын эрх сониныг эс тооцвол бараг бүх сонин 90-ээс дээш хувьтай байгаа нь анхаарал татсан асуудал юм.

Ардын эрх сонинд төрийн албан хаагчдын дүр төрхийг эерэгээр үнэлж бичсэн нь бусад сониноос өндөр үзүүлэлттэй буюу 28 хувьтай гарсан нь энэ сонинд 2004-2008 онд УИХ-ын гишүүнээр сонгогдон ажиллаж байсан гишүүдийн талаар “Хэн нь хэн бэ?” гэсэн 76 цуврал хөрөг найруулал нийтэлсэнтэй холбоотой юм. Эдгээр хөрөг найруулалд тухайн гишүүний амьдрал, ажил үйлсийн талаар танилцуулж, дийлэнхдээ түүний зан төрх, ажил хэрэгч байдал, мэдлэг чадвар, мэргэжлийн байдлыг онцлог, сайн талаас нь эерэгээр үнэлж бичжээ.

Жишээ нь: “Зөрүүд эр” (УИХ-ын гишүүн М.Энхсайханы тухай), “Сондгой” (УИХ-ын гишүүн Б.Жаргалсайханы тухай), УИХ-ын гишүүн Р.Бадамдамдины тухай “Засрашгүй өөдрөг үзэлтэн” (УИХ-ын гишүүн Р.Бадамдамдины тухай), “Жижиг Энхсайхан” (УИХ-ын гишүүн О.Энхсайханы тухай), “Нутаг амьтай гишүүн” (УИХ-ын гишүүн Д.Дондогийн тухай) болон “Тэргүүний Ламбаа”, “Замын Буд”, “Баянхонгорын Занданшатар”, “Соцдек Гансүх”, “Тулх Дэмбэрэл”, “Дорнодын Одбаяр”, “Дэд бүтцийн нэвтэрхий толь Ц.Дамиран”, “Наадмын талбайд их аврага, Төрийн ордонд эрхэм түшээ” зэргийг дурьдаж болно.

Төрийн албан хаагчдын дүр төрхийг эерэг гэхээсээ илүүтэйгээр сөрөг байр сууринаас хандаж бичих нь нийт сонинд нийтлэг, ердийн үзэгдэл болжээ. Тухайлбал,

- “Оюутнаа ашигладаг багш ямар ёс зүйтэй байх нь ойлгомжтой”. Үнэн сонин, 2005.04.13
- “Сургууль авилгачдыг бэлтгэдэг уурхай болов уу?” Өнөөдөр сонины 2005.04.13 №087
- “Ерөнхий шүүгч байх ёс суртахууны эрх Ч.Ганбатад байхгүй” нийтлэлд Ч.Ганбат “Эрэл” компанитай холбоотой татварын өчнөөн тэрбум төгрөгийн хэргийг улайм цайм зүтгэсээр хүчингүй болгосон тухай гаргасан. Зууны мэдээ, 2005,10,10 242/2065/
- “Хуулийг завхруулагчид хэдий болтол байсаар байх вэ”. Нийтлэлд “мөнгө өгвөл чиний талд бүх асуудлыг шийдье” хэмээн шүүхийн сахилгын хорооны шүүгч Нямсүрэн хоригдогчид тулгасан тухай бичсэн. Зууны мэдээ 2006.02.06 № 27/2163/

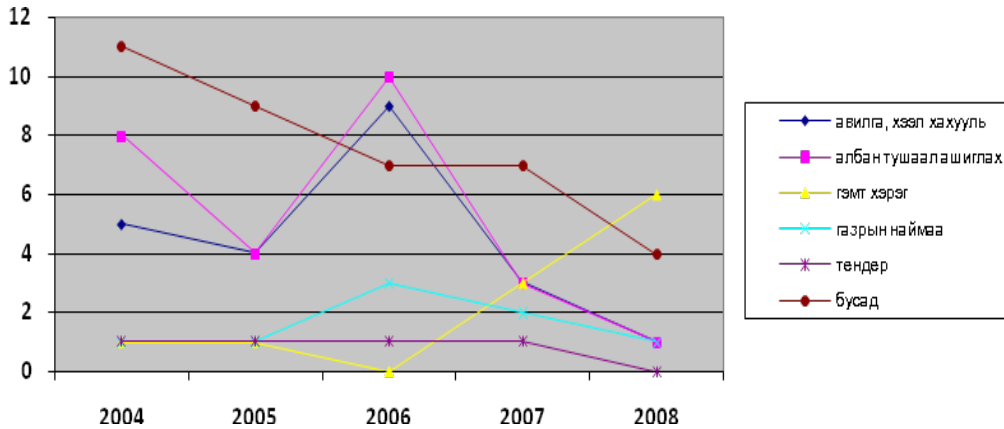
Төрийн албан хаагчдыг иймэрхүү сөрөг байдлаар бичиж нийтлэх нь олон нийтийн дунд тэднийг “авлигач, албан тушаал, эрх мэдлээ ашиглагч, улсын эд хөрөнгө луйвардагч, ...” гэсэн дүр төрхийг бүрдүүлж байна гэж үзэж болно.

Сөрөг нийтлэлийн тоо сонин тус бүрд, судалгаанд хамрагдсан он жилүүдэд харьцангуй “тогтвортой” байгаа нь төрийн алба, төрийн албан хаагчдын нэр хүнд олон нийтийн дунд “муу, тааруу” гэсэн үнэлэмжтэй байгаа ба үүнд гарсан өөрчлөлт, өсөлт бууралт төдийлөн сайн мэдрэгдэхээргүй байна. Үүнийг “Хүмүүс” сонины жишээн дээр авч үзвэл:

“Хүмүүс” сонин төрийн албан хаагчийн ёс зүйн асуудлаарх сэдвийг **нийтэлсэн байдлын өсөлт, бууралтыг** он дарааллаар харьцуулан үзүүлбэл:

Олон түмний дунд төрийн албан хаагчдын дүр төрхийг Өнөөдөр сонин нь сөрөг байдлаар гаргаж ирдэг. Энэ нь мөн л судалгааны явцад түүвэрлэсэн төрийн албан хаагчдын талаар нийтлэсэн нийтлэлээс харж болно. Авлига хээл хахууль болон гэмт хэрэгт холбогдсон талаархи мэдээ, мэдээлэлд төрийн албан хаагчид холбогдсон тухай үнэн худал нь мэдэгдээгүй байхад янз бүрийн сөрөг мэдээлэл цацдаг нь олны дунд төрийн албан хаагчдын нэр хүндийг бууруулах, буруутгахад чиглэдэг гэж үзэх үндэслэлтэй юм.

Судалгаанд хамрагдсан нийт сонины хувьд төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудалтай холбоотой нийтлэлд тэдний дүр төрхийг гаргахдаа “төвч” байр сууринаас хандах хандлага дутагдалтай, эерэг, сөрөг хоёр туйлд савалсан байдалтай байгаа нь ажиглагдав.

4. Монгол төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудлыг эерэгээр үнэлж тусгасан байдал ба төрийн албан хаагч өндөр ёс зүйтэй байх нь салбар, байгууллага, хамт олны бүтээмжид нөлөөлдөг байдал Контент-анализийн судалгаанд хийсэн нийт сонины түүвэрт хэдийгээр сөрөг нийтлэл зонхилж байгаа боловч төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудлыг эерэг байдлаар үнэлсэн, тодорхойлсон нийтлэлд төрийн албан хаагчдын нэр хүндийг өргөсөн, сайн талаас нь олж харсан, бусдад үлгэр дууриалал болохуйц шинж байдлын талаар гаргасан нь цөөн ч гэсэн нөлөөтэй болохуйц байв. Тухайлбал,

- Өдрийн сонины 2005 оны 3 дугаар сарын 28 -ны өдрийн №074 дугаарт нийтлэгдсэн “Ж.Наранцацралт ба монголын улс төрийн тэнхлэг” гэсэн нийтлэлд “Эрдэм боловсрол, эвт ухаан, ачаа даах тэнхээ, асуудал шийдэх шийдмэг чанартай цөөнгүй сайхан эрчүүд Монгол төрийн тулах багана, тулгын чулуу болж өнөөдрийн цаг үед авчирсан. Тэдний нэг нь Монгол улсын 19 дэх Ерөнхий сайд Ж.Наранцацралт юм” гэж бичжээ. Түүнчилэн тус сонинд УИХ-ын гишүүн С.Баярцогтын тухай “Хуримтлагдсан цэнэг”, сайд Н.Алтанхуягын талаар “Холбогч”, Хүмүүс сонины 2004 оны 06 дугаарт УИХ-ын гишүүн асан, улс төрч Б.Дэлгэрмаагийн тухай “Түүний үг жинтэй, үнэнд ойр”, Өнөөдөр сонинд “Явцуу ашиг сонирхлоос ангид хүн” УИХ-ын гишүүн С.Оюуны тухай зэрэг хөрөг нийтлэл нийтлэгдсэн бөгөөд эдгээр нийтлэлд хувь хүний шинж чанараас гадна төрийн албан хаагч хүн ямар байх ёстой тэр бүх шинжийг агуулсан болох талаар бичсэн байна.

Төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудлыг эерэг талаас нь нээн харуулахдаа улс төрийн сонгуульд ялах, тодорхой албан тушаалд томилогдох боломжийг нэмэгдүүлэх зорилготой

бичиж нийтэлдэг байдал ажиглагдсан төдийгүй, тэдгээр нь төрийн албан хаагчийн ёс зүй, шинж чанарын асуудлыг хөндсөн гэхээсээ илүүтэйгүүр хувь хүнийх нь зан чанар, ажил үйлс, хийж бүтээсэн зүйлийг онцгойлон харуулахыг гололдог байна.

Судалгаанд сонгож авсан нийт сонинд нийтлэгдсэн нийтлэлийн хувьд тодорхой нэг төрийн албан хаагч өндөр ёс зүйтэй байх нь тухайн салбар байгууллага, төрийн албанд хэрхэн нөлөөлдөг талаар тодруулан бичсэн зүйл бараг байхгүй боловч эерэгээр бичсэн зарим нийтлэлд тодорхой төрийн албан хаагчийн шудрага, хүний төлөө гэсэн үйл ажиллагаа нь иргэдэд сайн нөлөө үзүүлж буйг тусган харуулжээ. Үүний жишээнд Өдрийн сонин 2008 оны 05 дугаар сарын 01-ний өдрийн № 105 /2869/ дугаарт Нийслэлийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын төлөөлөгч өөрийн сонгогдсон хорооныхоо нутаг дэвсгэрийн орон сууцны хорооллын дунд дахь амралын бүсийг зүй бусаар ашиглах гэж байгааг эсэргүүцэж Нийслэлийн Засаг дарга Т.Билэгтэд хүсэлт гарган шийдвэрлэж өгсөн талаар “Д.Нямхүү төлөөлөгч өө, бидний эрх ашгийг хамгаалсанд баярлалаа” гэсэн гарчигтай оршин суугчдын захидлыг нийтэлсэнийг дурьдаж болно.

Төрийн албан хаагчын өндөр ёс зүйтэй байх нь салбар, байгууллага, хамт олны бүтээмжид нөлөөлдөг талаар нарийн хөндөөгүй боловч тухайн байгууллагын нэр хүндтэй холбоотой гарсан нийтлэл нь тухайн салбарт алба хааж буй албан хаагчдын тухайлбал Гаалийн байгууллагын албан хаагчыг хээл хахууль авдаг, Цагдаагийн байгууллагын албан хаагчыг гэмт хэрэг үйлдэж ёс зүйн хэм хэмжээгүй талаар олон түмэнд ойлгуулж байна.

5. Төрийн бодлоготон, төрийн албан хаагчдын дүр төрхийг бүрдүүлэхэд тухайн сонин хэвлэлийн баримталдаг бодлого

Судалгаанд хамрагдсан 7 сониноос төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудлыг нийтлэлийн тодорхой бодлоготойгоор авч үздэг сонин үгүй байна. Аль ч сонинд уг асуудлыг тусгах тогтмол булан, нүүр бараг байхгүй, урсгал байдалтай, алдаг оног тохиолдлын чанартай, үйл явдал тойрсон, дагасан байдалтай нийтлэлүүд гарчээ. Шар хэвлэл нь бусдын нэр төрд халдсан, үнэн худал нь үл мэдэгдэх тодорхой баримт, нотолгоогүй зүйл их нийтэлж байна.

Зарим сонинд төрийн албан хаагчийн ёс зүйн хэм хэмжээтэй холбогдсон мэдээллийг сонинныхоо “Баримт, үзэл бодол”, “Захидал задлахад”, “Энэ тухай”, “Өөрөөс нь”, “Парламентын тогоонд” зэрэг буланд тус тус нийтлэдэг байна. Үүнээс харахад нийтэлж буй материалын ихэнх нь мэдээ, мэдээлэл зонхилж, асуудал хөндсөн дорвитой нийтлэл үгүйлэгдэж байна. Заавал төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудал гэдгүй юмаа гэхэд ёс зүй, ёс суртахуун, зан суртлын асуудал, зан заншил, уламжлалын талаар ч гэсэн бараг бичихгүй байна. Ийм боломж, зай талбай хангалттай байж болох талтай. Зөвхөн ёс зүйн сургааль, хэм хэмжээний талаар эрдэмтэн, мэргэдийн хэлсэн сургааль үгсийн эпиграмм өгөөд байхад л хангалттай мэдлэг өгч болно. Гагцхүү энэ асуудалд нийтлэлийн бодлогоо тодорхой хэмжээгээр хандуулах хүсэл зориг дутмаг байгаатай холбоотойгоос өөрөөр авч үзэх аргагүй байна.

Контент-анализийн судалгаанд хамрагдсан нийт сонинд нийтлэгдсэн төрийн албан хаагчийн ёс зүйн асуудалтай холбоотой нийтлэлийн бичлэгийн төрөл зүйлийн талаар судлаачдын хийсэн үнэлэлт, дүгнэлтийг нэгтгэн гаргахад мэдээ, ярилцлага, нийтлэл гэсэн төрөл зүйлээр голчлон бичиж нийтэлдэг нь харагдаж байна. Өөрөөр хэлбэл, сонин хэвлэл нь үйл явдлын мэдээ, мэдээлэл, эсхүл олны анхаарал татсан асуудлаар тодорхой эх сурвалжтай хийсэн ярилцлагыг илүүтэй нийтэлдэг нь сэтгүүл зүйн шуурхай байх зарчимтай нийцдэг байх талтай юм. Харин нийтлэл нэрийн дор асуудал хөндсөн сурвалжлага, шүүмж, өгүүлэл зэргийг нийтэлж байгааг бичлэгийн тодорхой төрөл зүйлээр ялгаж нийтлээгүйгээс судлаачид түүвэрлэн авахдаа нийтэд нь нийтлэлд хамааруулан тооцсон болохыг үгүйсгэхгүй.

Сониууд бичлэгийн эдгээр нийтлэг төрөл зүйлийг өргөн ашиглахын зэрэгцээ бас бичлэгийн янз бүрийн төрөл зүйлийг ашиглаж бичдэг нь сонин тус бүрээс тод харагдаж байна. Зарим талаар тухайн сонины нийтлэлийн бодлого, чиглэлтэй холбоотой байж болох бичлэгийн төрөл зүйл тэр сонинд арай илүү давамгайлах хандлага ажиглагдлаа. Тухайлбал, Ардын эрх, Өнөөдөр сонинд “хөрөг найруулал” зонхилж байхад Зууны мэдээ сонинд захидал, шүүмж нэлээд нийтлэгдсэн байх жишээтэй.

Түүнчлэн сонин бүрт цөөн ч гэсэн бичлэгийн өвөрмөц төрөл хэлбэрээр ёс зүйн асуудлыг хөндөж, уншигчдынхаа анхаарлыг татах гэсэн оролдлого, хүчин чармайлт байгааг тэмдэглүүштэй юм. Жишээ нь, Өнөөдөр сонинд хошин өгүүлэл 1 удаа, үйл явдлын мөрөөр хийсэн сурвалжлага 2 удаа, Өдрийн сонинд тодруулга мэдээ 2 удаа, судлаачийн тайлбар 1 удаа гэх зэргээр нийтлэгдсэн байна. Бичлэгийн төрөл зүйлийн талаар арай дэлгэрэнгүй судалж гаргасан судлаач У.Мөнхбатын бичсэн Өдрийн сонины нийтлэлийн талаарх тайлан дүгнэлтээс ишлэхэд:

- Өдрийн сонины 2004-2008 оны дугаарт төрийн албан хаагчийн ёс зүйн асуудлаар нийт 400 материал /нийтлэл, мэдээ, мэдээлэл, ярилцлага гэх мэт бичлэгийн төрлөөр/ нийтлэгдсэн ба үүнээс 186 буюу 46.5 хувь нь нийтлэл, 115 буюу 28.75 хувь нь мэдээ, 45 буюу 11.25 хувь нь ярилцлага, 18 буюу 4.5 хувь нь мэдээлэл, 8 буюу 2 хувь нь баримтат нийтлэл, 7 буюу 1.75 хувь нь захидал, 21 буюу 5.25 хувь нь бусад төрлөөр бичигдсэн байна.

Зууны мэдээ сонины нийтлэлийн түүвэр хийсэн судлаач Ц.Түвшинзаяа, Ш.Хишигсүрэн нарын бичсэнээр:

- Энэ сонин өдөр тутам 16 нүүрээр хэвлэгддэг бөгөөд төрийн албан хаагчийн ёс зүйн асуудалтай холбоотой материалыг сониныхоо “Яаж чадаж байна аа”, “Ярилцлага” зэрэг буланд тодорхой давтамжтайгаар төлөвлөн нийтэлдэг нь тус сонин ёс зүйн асуудлыг сониныхоо нийтлэлийн бодлогын нэг чиглэл болгон авч үздэгт оршиж байна. Зууны мэдээ сонины 2004 оны дугаарт төрийн албан хаагчийн ёс зүйн асуудал бусад онтой харьцуулахад нэлээд өсөлттэй гарсан нь тухайн жилд УИХ-ын ээлжит сонгууль болсон ба УИХ-ын гишүүн Л.Гүндалай, Ц.Нямдорж, М.Энхсайхан, Р.Гончигдорж нарын хоорондын маргаан, Тагнуулын ерөнхий газрын дарга асан Ж.Баатарын авилгын хэргийг тойрсон хэрүүл маргааны шинжтэй нийтлэл ихээхэн байсантай холбоотой байгаа юм. Тухайлбал,
  - Хүнийг гүтгэн доромжилсон хэргээр Л.Гүндалай гишүүний гомдлыг Нийслэлийн прокурорт шилжүүлсэн тухай мэдээ, Зууны мэдээ, 2004.01.09
  - “Л.Гүндалай сайд Ц.Нямдоржийг гүтгэсэн эсэхийг шүүх удахгүй шийдэх нь” гарчигтай нийтлэл, Зууны мэдээ, 2004.01.13,
  - “Туршилт ба Л.Санжаасүрэн, М.Энхсайхан” гарчигтай нийтлэл, Зууны мэдээ, 2004.01.08
  - Ж.Баатарт холбогдох хэргийг хаалттай шүүнэ. Зууны мэдээ, 2004.01.08,
  - Ж.Баатарыг шүүх хурал үргэлжилж байна. Зууны мэдээ, 2004.01.0
  - Р.Гончигдорж: Намын даргын муйхар ажиллагаанаас болж “АН” мухардалд ороод байна. Зууны мэдээ, 2004.01.19
  - М.Энхсайхан: Та болон таны сурталд толгой нь эргэсэн хүмүүс хандиваа өгөөгүй байна. Зууны мэдээ, 2004.01.21
  - АН хүчилтөрөгчийн дутагдалд оржээ. Зууны мэдээ, 2004.01.23 зэрэг нийтлэлийг нэрлэж болно.
- 6. Олон түмний дунд төрийн байгууллага, төрийн албан хаагчдын нэр хүндийг өргөх, унагах үйл явцад сонины нийтлэлийн гүйцэтгэсэн үүрэг

Судалгаанд хамрагдсан Ардын эрх, Зууны мэдээ, Өдрийн сонин, Өнөөдөр, Үнэн сонин нь монголын өдөр тутмын гол хэвлэлүүд учраас захиалагчдын тоо ихтэй, тэр утгаараа эдгээр сонинд нийтлэгдсэн мэдээлэл уншигчдад хамгийн их хүрдэг гэж үзэж болно. Тиймээс эдгээр сонины нийтлэлийн өнгө аяс нь тухайн сонины бодлого, хандлагыг тодорхойлохын зэрэгцээ олон нийтийн дунд төрийн албан хаагчдын дүр төрхийг бүрдүүлэхэд зохих нөлөө үзүүлдэг нь тодорхой юм. Иймээс зарим сонины жишээн дээр тодруулан авч үзье.

Өдрийн сонинд төрийн албан хаагчдын ёс зүйн талаар бичигдсэн өгүүллүүд нь авилга хээл, хахуулийн тухай сэдвүүдийг хөндсөн байсан ба уншигчдад төрийн албан хаагчдын ёс зүйн талаар сөрөг сэтгэгдэл төрүүлэх хандлага зонхилсон байна.

Нийтлэлд УИХ-ын гишүүд, Засгийн газрын гишүүдийн ёс зүйн асуудлыг хөндсөн мэдээллүүд нь ихэвчлэн таамаглал төдий баримтгүй байна. Жишээлбэл: сэтгүүлч Ж.Сандагдоржын “Хоёр сайд зодолджээ” хэмээх 2006.12.27 -ны нийтлэлд УИХ-ын гишүүн Эрүүл мэндийн сайд Л.Гүндалай, Байгаль орчны сайд И.Эрдэнэбаатар, нарыг зодолдсон мэтээр сүржин гарчиг өгсөн ч ямар хоёр сайдыг зодолдсон эсэхийг нотлох зүйл өгүүлэлд бичигдээгүй байлаа. Мөн Дээд шүүхийн сахилгын хорооны хянан шалгагч Б.Дангаасүрэнгийн “Улсын дээд шүүх Ч.Ганбатын хувийн компани шиг болчихлоо” хэмээх Өдрийн сонины 2005.07.25-ны өдрийн ярилцлагад Дээд шүүхийн дарга Ч.Ганбат хараат бус шүүхийн тогтолцоог өөрийн үзэмжээр удирддаг, шүүхийн албан хаагчдыг найз, нөхөд, тойрон хүрээлэгчдээрээ бүрдүүлсэн нь хараат бус шүүхийн нэр хүндийг нийгэмд унагах гол шалтгаан болж байгаа талаар дурьдсан байна.

Хүмүүс сонины нийтлэлийн бодлогод мэдээллийн үнэн бодитой, тэнцвэртэй байх зарчим нэлээд алдагддаг, үнэн худал нь тодорхойгүй хов живийн чанартай нийтлэлүүд голлон нийтэлдэг, олон нийтийн дунд төрийн албан хаагчдын нэр хүндийг бууруулсан, улмаар төрд итгэх итгэлийг сулруулсан сөрөг үр дагавартай гэж үзэж болохоор байна. Тухайлбал, 2005.01.№03(307) дугаарт “УИХ-ын шинэхэн гишүүнээс ДОХ-ын вирус илэрснийг ихэд нууцалж байна” нийтлэлд “Нэгэн үе бизнесийн томоохон салбарт хүчээ авсан ноёнтныг ДОХ-той гэж хэвлэлээр бичиж байсан. Тэрээр худлаа гэж бардам заргалдаж чадаагүй юм” хэмээн нийтэлсэн бол, 2005.01.№04(308) дугаарт “Олон жил ханилсан ханиасаа өрх тусгаарласан М.Энхсайхан залуу бүсгүйн хаяа дэрлэж үрийн зулай үнэрлэжээ” гэсэн нийтлэлд “..УИХ-ын гишүүн М.Энхсайхан улс төрд гундуу байдаг шигээ хувийн амьдрал нь ч тогтворгүй байна” хэмээн нийтэлжээ.

Үнэн сонинд Олон түмний дунд төрийн байгууллага, төрийн албан хаагчдын нэр хүндийг өргөх, унагах үйл явцын талаарх нийтлэлийг судлан үзэхэд энэ сонины онцлог буюу нэг намын бодлого үйл ажиллагааг олон нийтэд хүргэх гэсэн бодлого барих бөгөөд эерэг, сөрөг мэдээллүүдэд хариу тайлбар хийх, няцаалт өгөх зэрэг, мөн сонгуулийн үйл ажиллагааны давхцалтай холбоотой нийтлэл дийлэнх хувийг эзэлж байна. Үүнд жишээ нь:

- Зөвхөн “их өр”-ийг тэглэснийх нь төлөө МАХН-ыг дахин сонгоход алдахгүй /2004.01.07 №003/
- “Эх орон-Ардчилал” гэх эвсэл нь хуурамч ороомгоор хучигдсан гэдгийг ёстой нэг гэрчлээд өглөө /2004.01.07 №003/ Үүнд: М.Энхсайхан-Орост төлөх ямар ч өргүй байсныг МАХН нэмээд 250.0 сая ам.доллар өгсөн нь сонгууль ойртсон нөхцөлд эрх баригчдын хийж байгаа шоу юм.
- Улсын нөөцийн 100 сая ам.доллараар тоглож 4 тн алтыг барьцаанд өгөхөд М.Энхсайхан хаана байв аа? зэргийг дурьдаж болно.

Төрийн албан хаагч бүр төрийн тодорхой байгууллага, засаглалын дүр төрхийн илэрхийлэл болдог гэж үздэг. Тэгвэл судалгаанд хамрагдсан нийт сонинд зарим томоохон бас онцлог үйл явдлын талаар холбогдох мэдээ, мэдээллийг тус бүртээ давхардуулан

нийтэлдэг нь тухайн асуудлаар олон нийтийн анхаарлыг хандуулж, тэр чинээгээрээ төрийн тодорхой албан тушаалтан, албан хаагчдын нэр хүндийг өргөх, эсвэл бууруулахад зохих хэмжээгээр нөлөөлж байна. Тухайлбал, монголын дипломатууд тамхины наймаанд холбогдсон хэргийн талаар 2006 онд нийт сонин багагүй мэдээлсэн нь эх орноо төлөөлж гадаад оронд томилогдон ажиллаж байгаа нийт дипломатууд болон төрийн тусгай албан хаагчдын нэр хүндийг унагахад сүрхий нөлөөлсөн болох нь сонинд бичсэн иргэдийн захидал, хүсэлтээс тодорхой харагддаг. Тухайлбал,

- Дипломатуудыг тамхины наймаанд хутгаснаас нэр хүнд нь муудлаа. ГХЯ-ны дэд сайд Ц.Цолмонтой хийсэн ярилцлага. Үнэн сонин, 2006.09.15
- Өнөөдөр сонины 2005.03.26-ний өдрийн №073 дугаарт “Монгол дипломатчийг 23 сая ам.долларын хар тамхины хэргээр баривчиллаа”
- Мөн дугаарт “Дипломатчид хууль бус наймааны сүлжээ үүсчихээд байгаа юм биш үү?”
- Итали руу их хэмжээний тамхи зөөсөн Болгарын элчин сайдын зөвлөх н.Шатарбал, ОХУ-ын элчин сайдын зөвлөх н.Ганболд, ХБНГУ-ын элчин сайдын ажилтан н.Алтансүх нарын тухай ГХ-ны сайд Ц.Мөнх-Оргилын мэдээлэл

Дээрх жишээтэй адилаар хууль хяналтын байгууллага, ялангуяа шүүгч, прокурорынхан авилга, хахууль авдаг гэсэн ойлголтыг олон нийт сонины холбогдох нийтлэлээс авдаг гэж үзэх боломжтой.

- Прокурор хахууль авахыг завджээ. Төв аймгийн хяналтын прокурор Л.Батцэцэг БНХАУ-ын иргэн Яанг Хайвангийн холбогдох эрүүгийн хэргийг хэрэгсэхгүй болгож авилгал авсан тухай Үнэн сонин, 2006.07.18
- Сэлэнгэ аймгийн Мандал сумын Цагдаагийн хэлтсийн дарга дэд хурандаа Д.Бат-Эрдэнийг “эрх мэдлээ хэтрүүлдэг, албан хаагчидтай зүй бус харьцдаг, телефон утас гэх мэтийн хувийн зүйлийн төлбөрийг байгууллагаар төлүүлдэг, томилолт бичиж авдаг, өөрийн хүмүүст дур мэдэн цол олгодог, хууль зөрчсөн 3 данстай г.м бичжээ.
- Өнөөдөр сонины 2004.03.22-ны дугаарт “Хогийн савнаас олдсон хавтаст хэрэг” гэсэн нийтлэлд “Сүхбаатар дүүргийн цагдаагийн хэлтсийн хажууханд байдаг хогийн савнаас үндэслэлгүйгээр хэрэгсэхгүй болгосон зарим гэмт хэргийн хувийн хэрэг олдсныг тус дүүргийн цагдаагийн хэлтсийн нэгэн ажилтныг байсныг албаны эх сурвалж нотлов. Тус дүүргийн цагдаагийн хэлтсийн хэрэг бүртгэгчид 22 хэргийг хууль бусаар түдгэлзүүлсэн байжээ. Хавтаст хэргийг төмөр шүүгээнд хадгалахын оронд айлд гээх, согтуу явж байгаад үрэгдүүлдэг зэрэг зөрчил байдгийг харуулж буй хэрэг юм” гэж бичжээ.

7. Төрийн удирдах албан тушаалтны эзэмшвэл зохих чанарууд болон төрийн албан хаагчдын бусдаас ялгарах онцгой шинж чанаруудын талаар нийтэлсэн санал, дүгнэлт, зөвлөмж

Монгол Улсын Төрийн албаны тухай хуульд зааснаар Төрийн алба нь:

- ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх ёс гэсэн үндсэн 5 зарчим,
- захирах, захирагдах ёс, ил тод байх, ард түмэнд үйлчлэх, адил тэгш боломжтой байх, мэргэшсэн тогтвортой байх зэрэг тусгай зарчим баримтална гэсэн байдаг.

Иймээс аливаа төрийн албан хаагч нь өөрийн үйл ажиллагаандаа эдгээр зарчмыг ягштал биелүүлдэг байхын зэрэгцээ бусдыг үлгэрлэж чадахуйц ёс зүйтэй байх нь онцгой чухал юм. Ялангуяа төрийн удирдах албан тушаалтанд бусдыг үлгэрлэх, биеэ авч явах соёл, ёс зүйн хэм хэмжээ нь тэдгээрийн эзэмшвэл зохих онцлог шинж чанаруудад хамаарна. Энэ байдлын талаар судалгаанд хамрагдсан сонинууд хэрхэн авч үздэгийг контент-анализийн

судалгааны дүгнэлт, түүвэр тодорхой харуулна.

Өдрийн сонины 2007 оны дугаарт улс төрч Б.Даш-Ёндонгийн бичсэн “Улс төрийн эрх мэдэлтний ёс суртахууны хариуцлага” нийтлэл нь засаглал, эрх мэдлийн тухай, улс төрийн эрх мэдэлтэн гарч ирсэн арга зам, төрийн удирдах албан тушаалтны зайлшгүй эзэмшсэн байх ёстой чанарууд, улс төрийн эрх мэдэлтэнд тавих ёс суртахууны гол шаардлагууд, ёс суртахууны хариуцлагыг хөндөн бичжээ. Тухайлбал: Улс төрийн эрх мэдэлтэн гэдэг бол бидний /бусдын/ улс төрийн эрх мэдлийг ацаглаж авсан этгээд юм. Иймд иргэд, улс төрийн эрх мэдэлтнүүд ёс суртахууны хариуцлагаа хэрхэн сахиж байгааг хянадаг байх ёстой. Чухам ингэж байж улс орондоо цэвэр нандин улс төрийг төлөвшүүлж чадна. Улс төр бохир байгаа бол энэ нь бохир ёс суртахуунаас л болж байгаа хэрэг” гэж бичсэнийг судлаач Б.Мөнхцэцэг түүвэрлэн авчээ.

“Төрийн албан хаагч, ялангуяа төрийн өндөр албан тушаалтнууд хариуцлага хүлээдэг байх нь тэдний хувьд онцгой шинж чанар болох ба энэ талаар болон авлигын эсрэг хамгийн хүчтэй дуугардаг төрийн түшээ бол С.Оюун юм” гэж Өнөөдөр сонины 2004.06.15-ны дугаарт нийтэлсэн байна.

Төрийн албан хаагчдын бусдаас ялгарах өөр нэг онцлог шинж чанар гэвэл шудрага, зарчимч байх явдал билээ. Энэ онцлогийн талаар Өнөөдөр сонины 2004.03.11-ний өдрийн дугаарт “Намууд ардчилагдахгүй бол дарангуйлагчийг төрүүлсээр байх болно” гэсэн ярилцлага нийтлэгдсэнийг жишээ болгон авч үзэж болно. Уг ярилцлагад Ардчилсан намын дарга М.Энхсайхан “Төрийн өндөр алба хашиж байгаа хүмүүст хиймэл бүрхүүл бий болох аюул цаг ямагт дагаж байдаг. Энэ бүрхүүлээс өөрөө л гарахгүй бол хэн ч татаж аврахгүй. Эрх мэдэл, мөнгөнд долигнохгүй хүн гэж байдаггүй юм. Харин өөрөө гарах, үгүй нь тэр хүнийг тодорхойлох нэг хэмжүүр юм” гэжээ.

Төрийн удирдах албан хаагчдын өөр нэг онцлог шинж чанар бол албан ажил, хувийн ашиг сонирхлоо хольж хутгахгүй байх, нийтийн эрх ашгийг ямагт өөрийнхөөс дээгүүр тавьж ажиллах явдал юм. Энэ талаар 2004 онд Аймаг, нийслэлийн ИТХ-ын сонгууль болох гэж байгаатай холбогдуулан Сонгинохайрхан дүүргийн Засаг даргын орлогч Д.Баярсайханы тухай “Тэрээр алба, аминыхаа ажлыг хольж хутгадаггүй, нэгийг нь нөгөөд нь нөлөөлөхгүй, саад болохгүйгээр зохицуулж чаддаг. Байгалиас заяасан торгон мэдрэмж нь албаны ажлыг үр дүнтэй, өгөөжтэй болоход сайн нөлөөлдөг гэж Өнөөдөр сонины 2004.10.06-ны дугаарт “Нийслэлийн галын бурхан” гэсэн гарчигтай хөрөг найруулалд цохон тэмдэглэсэн байна.

Эдгээр жишээнээс харахад сонин хэвлэлд төрийн удирдах албан тушаалтан, төрийн албан хаагчдын талаар таагүй, сөрөг мэдээлэл нийтлэх нь нийтлэг болсон хэдий ч үүнийгээ төрийн албан хаагч бүрт хавтгайруулан хамаатуулах бус, харин тодорхой хүний жишээн дээр төрийн албан хаагчдын бусдаас ялгарах онцлог шинж чанарын талаар тодруулан бичдэг нь сайшаалтай юм. Ингэхдээ төрийн удирдах албан тушаалтан болон албан хаагчдад тавигдах гол шалгуурыг ажлын хариуцлага, шудрага байх зарчим, нийтийн эрх ашгийн төлөө тэмцэх чадвар, мэдрэмж гэдгийг онцлон авч үзсэн байна.

8. Сонин хэвлэлийн онцгойлон анхаарч олон түмэнд хүргэж байдаг төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудлууд

Судалгааны удирдамжинд тусгагдсаны дагуу төрийн албан хаагчдын ёс зүйн талаарх ямар сэдвийг сонин хэвлэл голчлон хөнддөг, тэдгээрийн давтамж, ялангуяа төрийн өндөр албан тушаалтай албан хаагчдын тухайд зориуд анхааруулан хэлсэн зүйл, санал дүгнэлт юу байв гэдгийг судалгаанд хамрагдсан нийт сонин тус бүр дээр түүвэрлэн гаргаж, зохих задлан шинжлэл хийв. Ингэхдээ төрийн албан хаагчдын хамрагдсан байдлыг тодорхой хүснэгтээр нарийвчлан гаргасныг энэхүү тайлангийн 10 дугаар хэсэгт дэлгэрэнгүй авч

үзэх болно.

Судалгаанд төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудлаархи сонины нийтлэлийг авлига хээл хахууль, албан тушаалаа ашиглах, гэмт хэрэг, газрын наймаа, тендер, бусад гэсэн 6 сэдвээр ерөнхийд нь багцалж гаргасан болно. Энэ байдлаар гарсан тоон үзүүлэлтийг 2004-2008 оны байдлаар сонин тус бүр дээр нэгтгэн гаргасан дүнг доорхи хүснэгтээр харуулбал:

Төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудлыг хөндсөн нийтлэлийн сэдэв (2004 - 2008)

Сэдэв	Ардын эрх	Зууны мэдээ	Өдрийн сонин	Өнөөдөр	Үнэн	Хүмүүс	Сэрүүлэг	Дүн
Авлига, хээл хахууль	69	47	120	25	57	22	23	363
Албан тушаалаа ашиглах	71	132	222	58	95	35	43	656
Гэмт хэрэг	25	33	56	10	52	8	25	209
Газрын наймаа	8	12	23	3	6	7	14	73
Тендер	8	21	38	3	2	5	8	85
Бусад	71	184	79	40	36	46	6	547

***

Дээрхи хүснэгтийн үзүүлэлтээс харахад сонин тус бүрт болон нийт сонины байдлаар хамгийн их хөнддөг сэдэв нь төрийн албан хаагчид албан тушаал, эрх мэдлээ урвуулан ашигладаг явдал байна. Энэ асуудлаар түүвэр хийсэн нийтлэлүүдэд төрийн байгууллагын удирдах болон үйлчилгээний албан тушаалтнуудын дунд өөрсдийн албан тушаал, эрх мэдлээ хувьдаа ашиг хонжоо олох, өмч хөрөнгө идэж шамшигдуулах, авлига, хээл хахууль авах, танил тал, арын хаалгаар асуудлыг шийдэх, өөрийн хүнийг ажил алба, албан тушаалд томилох зэрэг зөрчил доголдол газар авч хавтгайрсан тухай голлон бичиж байна. Жишээ нь:

- Өнөөдөр сонины 2005.10.28-ны өдрийн №254 дугаарт “Гаалийн дарга 50 тонн төмрийг тав болгон бүрдүүлэлт хийжээ”, мөн сонины 2005.05.06-ны өдрийн №107 дугаарт “Сувилагч нь өвчтөндөө хуурамч тариа заржээ”, 2004.03.18-ны дугаарт Уулын баяжуулах Эрдэнэт үйлдвэрийн ерөнхий захирал асан Д.Дорлигжавыг тус үйлдвэрийн захирлаар ажиллаж байхдаа импортоор авдаг эрчим хүчний үнийг бууруулахад зуучилсны хөлс хэмээн ОХУ-ын нэгэн иргэнд 800 мянган ам доллар өгсөн гэх хууль бус үйлдлийг шалгаж прокурорт шилжүүлсэн тухай “Д.Дорлигжавыг прокурорт шилжүүллээ” зэрэг олон материал нийтлэгдсэн байна.
- Хүмүүс сонины жишээнээс дурьдахад тус сонины 2004 оны 09 дугаарт хагас жилд 19.000.000 төгрөгөөр тансагладаг “Жижиг газрын том дарангуйлагч” болох Багануур дүүргийн татварын хэлтсийн дарга Эрдэнэчимэгийн хүнд суртал, хээл хахууль, ёс суртахуунгүй байдлын тухай, мөн сонины 2007 оны 03 дугаар сарын 11 дугаарт нийтлэгдсэн “Төрийн албан хаагчийн нэрийг барьсан 92 сая төгрөгийн луйвар” гэсэн нийтлэлд Нийслэлийн газрын албаны хуулийн хэлтсийн дарга Энхбатын албан

тушаалаа ашиглан үйлдсэн авлига, хээл хахууль, газрын наймааны тухай өгүүлсэн байна.

Иймэрхүү жишээг сонин тус бүрээс олныг татаж харуулж болно. Харин нэг зүйлийг тэмдэглэхэд сонинд нийтлэгдсэн ихэнхи нийтлэл уншигчдад эргэлзээ төрүүлэхүйц, хардлага төдий, хүмүүсийн аман ярианд дулдуйдсан сэтгүүлчийн хувийн хандлагад тулгуурлагдан бичсэн байсан бол зарим мэдээлэл нь бодит эх сурвалжид тулгуурласан, нотлох баримт жишээтэй нийтлэгдэж байна. Жишээ нь: Өдрийн сонины 2006.01.10-ны дугаарт нийтлэгдсэн С.Энхтуулын бичсэн “Жижиг газрын том дарангуйлал” нэртэй нийтлэлд Сэлэнгэ аймгийн Мандал сумын Цагдаагийн хэлтэсийн дарга дэд хурандаа Д.Бат-Эрдэнийг эрх мэдлээ хэтрүүлдэг, төрийн өмчийг хувьдаа ашигласан зэргийг нь ажилтнуудынх нь яриа, эд хөрөнгө худалдан авсан баримт зэргийг хавсарган харуулсан байна.

Контент-анализийн судалгааны үзүүлэлтээс харахад монголын төрийн үйл ажиллагаанд албан тушаалаа урвуулан ашиглах ёс зүйн хийгээд гэмт хэргийн чанартай зөрчил жилээс жилд буурах биш харин “өсөн нэмэгдэх” хандлагатай байна. Үүнийг зарим сонины жишээ, үзүүлэлтээр нотлон харуулж болно. Тухайлбал, төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудлыг нэлээд их хөндөн бичдэг Зууны мэдээ сонины нийтлэлд төрийн албан хаагч албан тушаал ашиглах нь хамгийн түгээмэл шинжтэй ёс зүйн асуудлын сэдэв болсон хэвээр байна. Зөвхөн сүүлийн 2008 онд нийтлэгдсэн байдлаас харахад:

- Тендер будлиантуулдаг дарга нарын далд эрх ашиг /Зууны мэдээ, 2008.2.19, 40 (2800)/
- Засаг дарга хувийнхаа байшинг тамгын газартаа 100 саяаар “шахжээ”, /Зууны мэдээ, 2008.6.23, 151 (2911)/,
- Төрийн албаны төгөлдөршил гэж үүнийг хэлээд байна уу, /Зууны мэдээ, 2008.10.15, 247 (3007)/ гэх зэрэг 67 материал нийтлэгджээ. Энэ нь өмнөх 2007 оныхоос бараг 2 дахин их үзүүлэлттэй байгаа юм. Ер нь тус сонины аль ч оныг авч үзсэн түүнд хөндөгдсөн сэдвүүдээс төрийн албан хаагчдын албан тушаалаа ашигласан тохиолдлууд хамгийн өндөр үзүүлэлттэй гарч байна.

Судлаач Ц.Түвшинзаяагийн хийсэн судалгаанд Зууны мэдээ сонинд 2006 онд нийтлэгдсэн албан тушаалын ашиглалттай холбоотой нийтлэлийн байдлыг ёс зүйн талаархи бусад сэдвүүдтэй харьцуулан доорхи зураглалаар харуулжээ.

Судалгаанд хамрагдсан сонины 2004-2008 оны нийтлэлд төрийн албан хаагчид авлига, хээл хахуулийн асуудалтай ихээхэн холбоотой болохыг сонин хэвлэлүүд онцгойлон анхаарч нийтлэлээ чиглүүлдэг байна. Тухайлбал, төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудлаархи нийтлэлд авлига, хээл хахуулийн сэдвийн эзэлж буй хувь хэмжээг сонин тус бүрээр тооцоолж гаргавал дараахи байдалтай байна. Үүнд:

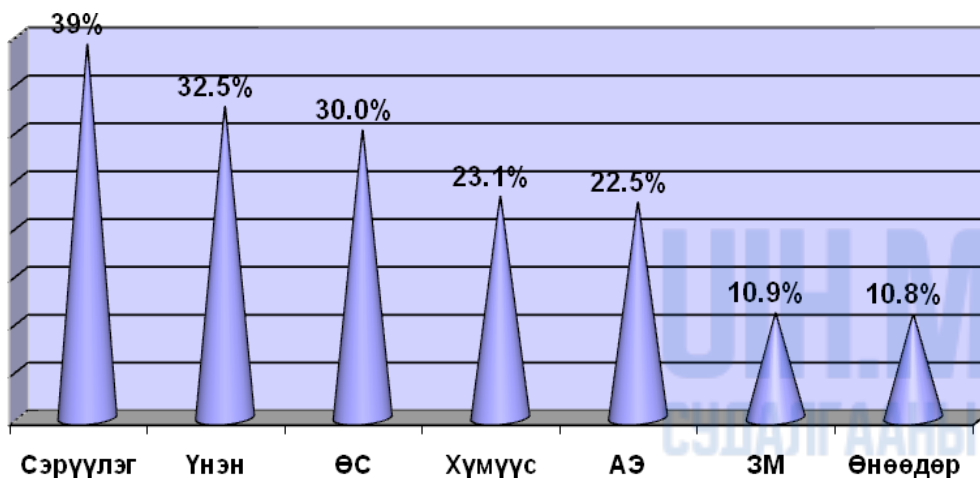

ОНЦГОЙ
СУДАЛГААНЫ САН

1. Сэрүүлэг	39 хувь	
2. Үнэн	32.5 хувь	
3. Өдрийн сонин	30.0 хувь	
4. Хүмүүс	23.1 хувь	
5. Ардын эрх	22.5 хувь	
6. Зууны мэдээ	10.9 хувь	
7. Өнөөдөр	10.8 хувь	байгааг диаграммаар харуулбал:

Авилга, хээл хахуулийн асуудлыг хөндсөн зарим сонины нийтлэлийг жишээ болгон дурьдвал:

- Зууны мэдээ сонины 2005.10.07-ны дугаарт нийтлэгдсэн “Эдийн засгийн хэргүүдийг яллах прокурор Б.Өнөрмаа гэж хэн бэ?” нийтлэлд Томоохон авилгалын хэрэгтэй холбогдсон хэргүүдийг дандаа нийслэлийн ерөнхий прокурор Д.Өнөрмаа хянаж байна гээд ажилчид нь түүнийг авилга авдаг гэж ярьдаг гэсэн баримттай мэдээлэлд тулгуурлан бичжээ.

- Өнөөдөр сонины 2004.12.08-ны дугаарт нийтлэгдсэн УЕПГ-ын Мөрдөн байцаах албаны дарга Б.Галдаатай хийсэн ярилцлагад тэрээр авилгад холбогдсон төрийн албан хаагчидтай холбоотой хэргүүдийн талаар тодорхой тоо баримттайгаар ярьжээ. Жишээ нь, хахууль авсан гэх 20-иод хэрэгт цагдаагийн ажилтан холбогдсон, хоёр жилийн хугацаанд 820 гаруй хэрэгт хуулийн байгууллагын 1300-гаад ажилтан холбогдсон тухай өгүүлсэн байна.
- Сэрүүлэг сонины 2006 оны № 08 дугаарт “Дархан цаазат Богдхан уулын хамгаалалтын захиргааны дарга Д.Түмэнхүүгийн хэрэгт БОЯ-ны удирдлагын газрын дэд дарга Батгэрэл тэргүүтэй төрийн өндөр албан тушаалтнууд ч холбогдож байна. Түүний гражид 2 хаммер жип, 2 ланд, 60 мянган еврогийн үнэтэй BMB машин гээд нийт 10 гаруй машин байсныг битүүмжилжээ” гэсэн мэдээ нийтлэгдэв.

Дээрхи баримт жишээнээс үзэхэд авилгын хэрэгт холбогдсон олонх хүн төрийн байгууллагын томоохон албан тушаалтнууд байгаа нь авлигын эсрэг тэмцэхэд төрийн байгууллагын хүнд суртлыг арилгах явдал ихээхэн ач холбогдолтой гэдгийг харуулж буй хэрэг юм. Мөн авлига зөвхөн хуулийн байгууллагын хүрээнд бус, төрийн бүх шатны байгууллага, ялангуяа гааль, татвар, боловсрол, эрүүл мэндийн салбарт илүүтэй байгааг иргэд, олон нийтийн мэдээлэл гэрчилдэг. Ер нь сонин хэвлэлийн нийтлэлийн голлон хөнддөг ёс зүйн асуудлаархи сэдвийг хамгийн их давтамжтайгаар нь эрэмбэлвэл:

1. Албан тушаалын байдал, эрх мэдэл, цол хэргэмээ өөртөө болон садан төрөл, найз нөхөддөө ашиг, хонжооны зорилгоор ашигласан зөрчлүүд
2. Авлига, хээл хахууль авах, газрын наймаа, тендер будлиантуулах зэрэг тохиолдлууд
3. Төрийн албаны ажилтны мэргэшлийн өндөр шаардлагыг хангахгүй байх тохиолдлууд
4. Төрийн байгууллагын нөөцийг /байр, нууц мэдээлэл, хүн хүч, техник хэрэгсэл, хөрөнгө мөнгө/ хувийн зорилгоор ашигладаг тухай
5. Гэр бүл, төрөл садангийн хүмүүсээ удирдлагадаа авч ажиллуулдаг тухай
6. Хувийн өмчийг төрийн өмчтэй хольж ашигласан тохиолдлууд
7. Төрийн албан хаагч шударга бус, хариуцлага хүлээхээс зайлсхийдэг зөрчлүүд тус тус эзэлж байна.

Дээрхи асуудлыг хөндсөн нийтлэлүүдийн холбогдох үзүүлэлтийг хавсралт хүснэгтээр сонин тус бүрт хийсэн түүврээс дэлгэрэнгүй харах боломжтой.

9. Төрийн албан хаагчдаас тэдний нэр хүнд, дүр төрхийг сөрөг байдлаар бичсэнтэй холбогдуулан хариу өгсөн байдал

Төрийн албан хаагчдын хувьд нийтлэгдсэн сөрөг мэдээлэлд тухай бүрт нь няцаалт, тайлбар өгдөггүй бөгөөд цөөн тохиолдолд тодруулга, тайлбар байдлаар мэдэгдэл, ярилцлага нийтлэгдсэн байна. Жишээ нь:

- “АН-ын ҮЗХ-ны гишүүн Бат-Эрдэнэ овогтой Батбаяр /Баабар/-т, Уучлалт гуйхыг шаардах тухай” Ц.Нямдорж /Үнэн 2004.01.31 №021/ Энэ нь түүнийг гадаадын тагнуул гэх мэдээллийг эрх бүхий байгууллага шалгаж гүтгэлэг гэдгийг нь тогтоосон байхад удаа дараа хууль бусаар нэр хүндэд халдаж сонин хэвлэлд нийтлэсэн тухай мэдээлэл болно.
- Өнөөдөр сонинд Улсын Ерөнхий прокурорын орлогч асан Ц.Жамъянсэнгээгийн нэр төрийг сэргээлээ мэдээлэлд газрын маргаантай асуудалд хөндлөнгөөс оролцсон мэдээллийг хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр цацсантай холбогдуулан шүүхэд хандаж шүүхээс оролцоогүй болохыг нь тогтоосон тул нэр төрийг нь сэргээсэн байна.

Хүмүүс сонинд төрийн албан хаагчдаас тэдний нэр төрд нь халдсан, гүжирдэж,

дормжилсон талаар мэдэгдлээ илэрхийлсэн нийтлэл 2004-2008 онд хэвлэгдсэн зүйл байхгүй байгаа нь тухайн сонин хүний нэр төр, ажил хэргийн нэр хүндэд ул үндэслэлгүйгээр халдаж, гүтгэлэгийн чанартай зүйл нийтэлсэнд хариу тайлбар, мэдэгдэл ирүүлдэгийг нийтэлдэггүй байж болох талтай юм. Харин төрийн албан хаагчаас бусдын нэр төрд харш зүйл хэлсэн үйлдлээ засч залруулах зорилгоор тухайн сонины нийтлэлд хариу өгсөн тохиолдлыг шуурхай нийтэлдэг ажээ. Тухайлбал, 2004.01.№05(261) дугаарт “УИХ-ын гишүүн сэтгүүлчдээс уучлал гуйжээ” мэдээнд УИХ-ын гишүүн М.Далайхүү сэтгүүлчдийг дормжилсныхоо төлөө уучлал гуйсан тухай бичсэн байна.

10. Төрийн байгууллага болон улс төрийн намаас тухайн улс төрийн албан хаагчийн сөрөг үйл ажиллагаанд хэрхэн хандсан байдал

Төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудалтай холбоотой сонины нийтлэлд олон түмний итгэл, найдвар хүлээж сонгогддог улс төрийн албан хаагчид буюу бүх шатны Засаг дарга нар, Иргэдийн Хурлын Төлөөлөгчид, УИХ-ын гишүүдийн үйл ажиллагааны зөрчил, дутагдлын талаар бичсэн нийтлэл нэлээд элбэг байдаг боловч төрийн байгууллага, улс төрийн намаас тухайн улс төрийн албан хаагчийн үйл ажиллагааг үнэлж дүгнэсэн, шүүмжлэлтэй хандсан зүйл төдийлөн нийтлэгддэггүй байна. Сонин хэвлэлийн нийтлэлүүдэд төрийн албан хаагчдыг аль нэг улс төрийн нам, хүчинтэй холбож бичих нь их, ингэснээр төрийн албыг улс төржүүлэх сөрөг үр дагавартай юм. Ялангуяа ийм байдал УИХ, орон нутгийн Иргэдийн Хурлыг сонгох ээлжит сонгуулийн дараа мэдэгдэхүйц ихэсч, төрийн удирдах албан тушаалтны томилгоо, халаа сэлгээ, түүнийг тойрсон асуудлаар ихэвчлэн бичигддэг байна. Судалгаанд хамрагдсан сонины нийтлэлийн байдал ч үүнийг харуулна. Тухайлбал,

- Зууны мэдээ сонины 2005.06.22-ны № 146/1968 дугаарт нийтлэгдсэн. “Ерөнхий сайдын захирамжууд ба Д.Дорлигжав сайдын ээлжит тоглоом” нийтлэлд УМХГ-ын дарга Д.Батбаатар ажлаасаа өөрчлөгдөж байгаа шалтгааныг Ерөнхий сайд Ц.Элбэгдоржоос асуухад тэрээр “Танай намынхан яалаа, 2000 оны сонгуулийн дараа манайхныг ингэж халж байсан биз дээ” гэж хариулсан тухай бичжээ.
- “Гаалийнхны булхай Гашуун сухайтад илэрдэг” нийтлэлд Ерөнхий сайд, түүний хэрэг эрхлэх газрын дэд дарга нар үгсэн хуйвалдаж, МУ-ын хилийн нэг боомтыг Ардчилсан намынх болгон хувиргаж байгаа тухай бичжээ. / Зууны мэдээ 2005.11.28 284/2107/
- “Г.Батхүү сайд Хархорины Ардчилсан намынханд бялуу түгээж байна” нийтлэлд түүнийг өөрийн сонгогдсон тойрог болох Өвөрхангай аймгийн Хархорин сумын Автозамын арчлалтын компанийн захирал, МАХН-ын гишүүн Ж.Бадрахыг Архангай аймагт шилжүүлж, оронд нь Ардчилсан намын гишүүнийг томилсон тухай бичжээ. Зууны мэдээ 2005.12.13 297/2120/
- Намынх нь амлалт Л.Одончимэдэд төрийн хуулиас үнэтэй. Зууны мэдээ 2007.01.04.

Харин төрийн байгууллага болон улс төрийн намын зүгээс тухайн улс төрийн байгууллага, албан хаагчийн сөрөг үйл ажиллагааг буруушаасан мэдэгдэл гаргасан байх ба үүнд буруу ташаа мэдээлж хариуцлага алдсаныхаа төлөө уучлалт гуйхыг шаардсан байна. Жишээ нь:

- Үнэн сонины “Сайныг сааруулж, буяныг бузарлах хэрэггүй” /2004.01.16 №010 дугаарт УИХ-ын гишүүн, АН-ын дэд дарга Л.Гүндалайн хэлсэн “алуурчдад 250.0 сая ам.доллар өглөө” гэж хэлсэн нь АН-ын байр суурь мөн үү, УИХ-ын гишүүн, намын дарга ийм үг хэлж болох уу?.
- “Уучлалт хүсэх нь ёс зүйд нийцнэ” гэсэн Гадаад хэргийн сайдын мэдэгдэлд “ОХУ-ын ард түмнийг УИХ-ын гишүүн Л.Гүндалай “алуурчин” хэмээн дормжилсон нь АН-ын дэд даргын байр суурь мөн үү, хоёр улсын харилцаанд сөргөөр нөлөөлөх ёс зүйгүй байдал гаргасанд Ардчилсан нам Оросын ард түмнээс уучлалт гуйх нь зүйтэй” гэсэн байна.

Сонин хэвлэлд Засаг дарга нарын хуудуутай шийдвэр, дур зоргоор авирлах, төсөв зардал хэтрүүлэх явдлын талаар нэлээдгүй бичдэг боловч тухайн төрийн байгууллага, улс төрийн намаас үүнд ямар нэг улс төрийн мэдрэмжтэй хандаж хариу өгч байгаа явдал байхгүй байгаагаас зөрчил дутагдал арилахгүй саармагжих, хавтгайрах муу үр дагаварыг буй болгож байна.

11. Ёс зүйн зөрчлийн талаарх нийтлэл, тэдгээрт хамрагдсан төрийн албан хаагчдын байдал

Контент - анализийн судалгаанд төрийн албан хаагчдын дунд тохиолдож болохуйц ёс зүйн зөрчилтэй 17 асуудлыг сонгон авч тэдгээрт хамаарагдсан төрийн албан хаагчдын байдлыг тодруулахаар судалсан болно. Ингэхдээ асуудал бүрт холбогдох төрийн албан хаагчдыг Улс төрийн албан хаагч (дотор нь УИХ-ын гишүүн, бусад), Төрийн захиргааны албан хаагч (дотор нь төрийн өндөр албан тушаалтан, бусад), Төрийн тусгай албан хаагч, Төрийн үйлчилгээний албан хаагч гэсэн ангиллаар зохих түүвэр тэмдэглэл хийв. Судалгааны нэгдсэн дүнг асуудал тус бүрээр нэгтгэн гаргаж тайланд хавсаргав.

Түүвэрлэсэн нийтлэлүүдэд УИХ-ын гишүүн нийт 161 удаа, төрийн өндөр албан тушаалтан 57 удаа, төрийн тусгай албан хаагч 91 удаа, төрийн үйлчилгээний албан хаагч 82 удаа тус тус дурьдагдсан байна. Төрийн тусгай албан хаагчаас бүх шатны шүүгч, прокурорууд, цагдаагийн ажилтан, гаалийн байцаагчидтай холбоотой нийтлэл зонхилж байсан бол төрийн үйлчилгээний албан хаагчаас гол төлөв эмч, багш, байцаагчид илүүтэй холбогдсон байна. Эдгээрээс УИХ-ын гишүүдтэй холбогдсон ёс зүйн зөрчлийн талаар сонин хэвлэлд нийтлэгдсэн зарим жишээг дурьдвал:

- “Хуралдаа сууж харагдах юмсан Батаа гишүүнээ”. Үнэн сонин, 2006.11.1
- “Хувь, хувьсгалаа ялгадаггүй хүн энэ засагт байна шүү, Ерөнхий сайд аа” нийтлэлд Барилга, хот байгуулалтын сайд Н.Батбаяр өөрийн ахын “Мандах трейд” компанийг ямар ч тендергүй Төрийн ордны өмнөх цогцолборын ажилд оролцуулсан тухай дурьджээ. Зууны мэдээ 2005.12.15
- “Түшээдийн хэл хальтирахад төрийн сүлд гундана” нийтлэлд УИХ-ын гишүүн Б.Жаргалсайхан, Ц.Элбэгдорж, Арвин, Су.Батболд, Ц.Нямдорж, Л.Гүндалай нар чуулган дээр нэг нэгэн рүүгээ дайрсан бүдүүлэг үг байнга хэлдэг тухай дурьдав. Зууны мэдээ 2007.01.03
- “Б.Эрдэнэбат сонгуулийн тойргийг алтны орд, эрдэнэсийн уурхай гэж андуураад байна уу” нийтлэлд хуурмаг амлалтаар сонгогчдын саналыг худалдан авч, бусдыг гүтгэн, нэр төрийг нь гутаан доромжилсон УИХ-ын гишүүн Б.Эрдэнэбатын тухай өгүүлжээ. Хүмүүс сонины 2004.06 №24(280)
- Солонгосын “ДЭУ” корпорацаас зээлсэн нийт 75,5 сая ам долларын өрийн дийлэнх хувь нь “Мах импекс”, “Хан брой”, “Ингэт толгой”, “Тахь”, “Аранзал трейд” гэсэн 5 компанид ноогдож байгаа. Тэдний ард УИХ-ын гишүүн “Женко” Баттулга “Симба” Батаа нар байна. Сэрүүлэг сонин 2005 № 31

Дээрх жишээнээс харахад олон түмний итгэл хүлээж тэдний эрх ашгийг хамгаалахын төлөө төрд зүтгэхээ амалсан төрийн түшээд сахилга, дэг журам, тогтсон ёс горимыг баримталдаггүй, хувийн бизнесийн ашиг сонирхлоо гүйцэлдүүлэх, албан тушаал, эрх мэдлээ ашиглах замаар төрөл садан, танил талын хүмүүстээ давуу байдал олгодог талаар голлон бичсэн байна. Төрийн албан хаагчид илүүтэй холбогддог ёс зүйн зөрчлийн зарим асуултад холбогдох баримт жишээг тодруулан авч үзвэл:

- Албан тушаалын байдал, эрх мэдэл, цол хэргэмээ өөртөө болон садан төрөл, найз нөхөддөө ашиг, хонжооны зорилгоор ашигласан талаар:
- “Хөвсгөлийн Арбулаг сум Д.Самбалайбатад худалдагджээ”. Үнэн сонин, 2006.11.14. АМХЭГ-ын кадастрын албаны дарга хамаатандаа Арбулаг сумын нутгийг эзэмших

лиценз олгосон тухай нийтлэл

- Баянгол дүүргийн Засаг дарга С.Эрдэнэ 1996-1999 онд дүүргийнхээ харъяа 52 байгууллагын 3000 гаруй албан хаагчийн нийгмийн даатгалын шимтгэлийг өөр зүйлд зарцуулсан хэрэг прокуророор шийдэгдсэн тухай. Өнөөдөр сонин, 2004.12.23, №298
- “Худалдаа, үйлдвэрлэлийн дээд сургуулийг С.Будням хууль бусаар авсныг тогтоов”. Буднямын баг тендерт ялсан хуудуутай шийдвэрийг ТӨХ-ны дарга асан З.Энхболд гаргангуутаа УИХ-ын гишүүн болсон, ТӨХ-с яаравчлан гаргасан энэ шийдвэрийн дараа ХҮДС-ийн олон багш, хууль бусаар халагдсан тухай. Зууны мэдээ 2006.02.13 №33/2169/

1. Гэр бүл, төрөл садангийн хүмүүсээ удирдлагадаа авч ажиллуулсан талаар:

- Улсын дээд шүүх Ганбатын хувийн компани шиг болчихлоо, Үнэн, 2005.07.25
- “Өрхийн эмнэлэг барих 28 сая төгрөг хаачив?” .Сүхбаатар дүүргийн ТГ-ын Б.Бат-Эрдэнэ эхнэрийнхээ төрсөн ах, Засаг дарга Д.Энхбаярын шийдвэрээр 28 сая төгрөг бэлнээр гаргуулж авсан тухай Зууны мэдээ, 2006.02.26 №36/2171/
- Хувийн өмчийг төрийн өмчтэй хольж ашигласан тохиолдлын талаар:
- Хувийн бизнесээ “бөөцийлдөг” дарга нарыг “баяртай” гэе (Н.Батбаяр сайд БХБ-тын сайд болоод барилга угсралтын ажлыг өөрийн компаниар хийлгэсэн тухай) Зууны мэдээ 2008.11.4 №264 (3024)
- “Нийтийн тээврийн удирдлагуудын саалийн үнээ “2006.02.24

2. Төрийн албан хаагч шударга бус, хариуцлага хүлээхээс зайлсхийдэг талаар:

- Л.Гүндалай гишүүний эрхээрээ далайлган шүүхэд ирсэнгүй. Зууны мэдээ 2004.5.27122 (1632)
- Бүтэн жил дуулиан тарьсан Ж.Бямбаноровын хэргийг шүүгчид чимээгүйхэн цагаатгалаа. Улсын нөөцийн газрын дарга Ж.Бямбаноровын албан тушаалаа урвуулан ашиглаж хувьдаа хөрөнгө завшсан хэргийн тухай Хүмүүс сонин 2004.03 №10(266)
- Цагдаагийн ажилтанд хууль үйлчлэхгүй байгаа тухай Цагдаагийн тусгай хэлтэсийн дарга хурандаа Д.Алтансүхтэй холбоотой эрүүгийн хэргүүд дарагдсаар байна. Хүмүүс сонины 2008.04 №13(461)
- Ховдын Д.Ширэндэв түшмэл “надад хууль үйлчилдэггүй юм” хэмээн бусдыг хохироосоор. Өдрийн сонин 2007.08.06 №184/2636
- Хээл хахууль өгч УИХ-ын гишүүнд сонгогдсон гишүүдийг хууль хяналтын байгууллагад шилжүүлдэггүйн учир юу вэ /Нийтлэл Иргэдийг Гэмт халдлагаас хамгаалах Монголын нийгэмлэгийн салбар зөвлөлийн дарга С.Жавзмаа. Үнэн 2004.08.17 №161/

Төрийн байгууллагын нөөц (албан байр, нууц мэдээлэл, хүн хүч, техник хэрэгсэл, санхүүгийн эх үүсвэр гэх мэт)-ийг хувийн зорилгоор ашигладаг байдлын талаар:

- Өнөөдөр сонины 2004.08.18-ны өдрийн дугаарт нийтлэгдсэн “Төрийн маш нууц мэдээллийн сан алдагдав” мэдээнд Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн ажлын албаны дарга Д.Жаргалсайхан төрийн маш нууц мэдээллийн сан бүхий компьютерийн хатуу дискийг хувийн компаниар засуулах нэрээр гадагш авч гаран төрийн нууц задруулсан гэмт хэргийг ТЕГ-ын Мөрдөн байцаах алба шалгах Прокурорт шилжүүлсэн тухай нийтэлжээ.
- Зууны мэдээ сонины 2005.08.27-ны өдрийн дугаарт “Г.Батхүүгийн эзэгнэлээ тогтоох хүсэл хязгааргүй” гэсэн нийтлэлд ИНЕГ-ын дарга М.Дагватай хуйвалдан

2000 оны УИХ-ын сонгуулийн компанидаа олон сая төгрөгийн санхүүжилт авч сонгуулийн ажилдаа ИНЕГ-аас олон автомашин, хүн хүч дайчлан гаргуулсан тухай дурьджээ.

- Зууны мэдээ сонины 2006.01.11-ний өдрийн дугаарт “Д.Сүрэнхор ажилчдын цалин, албаны машинаараа мөрийтэй тоглосон уу” гэсэн нийтлэлд ҮХЯ-ны төрийн нарийн бичгийн дарга Д.Сүрэнхор улсын төсвийн буюу татвар төлөгчийн мөнгийг гарын салаагаар урсгаж, ажилчдынхаа цалин, машиныг барьцаанд тавьж мөрийтэй тоглосон тухай бичжээ.

Эдгээрээс гадна “Малын эмч нар хуурамч акт үйлдэн улсын хөрөнгө идэж байжээ”. Өдрийн сонины 2005.01.11, “Албан тушаалын ашиглалт буюу хууль бус ногоон паспортын хэрэг” Ардын эрх сонины 2006.04.06, “Эрүүл мэндийн шинжилгээний хуудсыг худалдаж байна” Үнэн сонины 2006.09.25 зэрэг нийтлэлд төрийн тодорхой албан тушаалтнууд албан бичгийн хэвлэмэл хуудас, тамга, тэмдгийг зүй бусаар ашигласан буюу ашиглах боломж олгосон тохиолдолын талаар нийтэлжээ.

Мөн төрийн өндөр албан тушаалтан нь эрхэлсэн ажлаасаа гадуур төлбөртэй үйлчилгээ явуулдаг, банк, төрийн байгууллагад хугацаа хэтэрсэн зээлийн өртэй байдаг, эсэх талаар төдийлөн анхаарч бичдэггүй байдал ажиглагдав. Харин Ашгийн төлөө байгууллагын Төлөөлөн удирдах зөвлөл, Хяналтын зөвлөлд орж ажилладаг талаар Зууны мэдээ сонины 2006.10.12-ны өдрийн № 245-д “Тэр мөрөөдлөө биелүүлж чаджээ” гэсэн нийтлэл нийтлэгдсэн ба уг нийтлэлд “УИХ-ын гишүүн “Ажнайн” Д.Бат-эрдэнэ шинэхэн Засаг дарга М.Ядмаад их зүйл амлаж чадсанахаа хүчинд “Таван толгой” ХК-ийн ТУЗ-д оржээ” гэсэн байна. Энэ нь ялангуяа шийдвэр гаргах түвшний албан тушаалтанд ашиг сонирхолын зөрчил үүсгэж болзошгүй асуудал болох тул төрийн албан хаагчдын ёс зүйд хамааралтай асуудлын нэг юм. Ялангуяа УИХ-ын гишүүдийн хувьд ийм ашиг сонирхлын зөрчилтэй асуудлыг хэлэлцэхэд оролцохгүйгээ албан ёсоор мэдэгдэж санал хураалтад оролцохгүй байх, гишүүний бүрэн эрхийн хугацаа дууссаны дараа тодорхой хугацаагаар тухайн асуудлаар бусад УИХ-ын гишүүдэд лобби хийхгүй байх талаар эрх зүйн зохих зохицуулалт хийж өгөх нь чухал юм.

Төрийн албан хаагчид цэвэр ариун ёс суртахуунтай, нийтийн болон албан тушаал, ажил мэргэжлийнхээ ёс зүйн хэм хэмжээг чанд баримтлан ажилладаг болоход төрийн албаны үйл ажиллагааны ил тод, нээлттэй байдал чухал ач холбогдолтой. Учир нь төрийн албан хаагчдын үйл ажиллагаанд иргэдийн хяналтыг буй болгож чадсан төр илүү цэвэршидэг тухай судлаачид авч үзсэн байдаг. Тэгвэл монголын төрийн албан хаагчдаас төрийн албаны ёс зүйн хэм хэмжээг зөрчдөг тухай иргэдийн гомдол, саналыг сонин хэвлэлд бага боловч нийтэлдэг байдал ажиглагдсан нь цаашид нэмэгдүүлж, тогтмолжуулах шаардлагатайг харуулж байна. Тухайлбал,

- “дэд сайд С.Чинзоригийн чирэгдэл” Өдрийн сонин, 2005.03.02,
- “Ард түмний цөхрөлт ба хүлээлт” мөн сонины 2006.0.6.14,
- “Д.Дорлигжав бүтцийн өөрчлөлт нэрээр байгууллагаар тоглож байна” Зууны мэдээ, 2005.07.20
- “С.Жаргал дарга аа, та одоо гүтгэлээ гэж хэлж чадах уу” мөн сонины 2005.12.15. зэргийг нэрлэж болно.

Харин төрийн албан хаагчдаас хууль зөрчсөн бусдын буруу үйлдлийг илчилдэггүй тохиолдол цөөнгүй байдгийг “Та авилга авдаг уу? өгдөг үү? “, “Сурах бичгийн ард бохир бизнес үнэртэж байна” зэрэг нийтлэлд хөндсөн байна.

Зарим нийтлэлд УИХ-ын гишүүд, Засгийн газрын гишүүдийн ёс зүйн асуудлыг хөндсөн мэдээллүүд нь ихэвчлэн таамаглал төдий баримтгүй байна. Жишээлбэл: сэтгүүлч

Ж.Сандагдоржын “Хоёр сайд зодолджээ” хэмээх нийтлэлд УИХ-ын гишүүн Эрүүл мэндийн сайд Л.Гүндалай, Байгаль орчны сайд И.Эрдэнэбаатар, нарыг зодолдсон мэтээр сүржин гарчиг өгсөн ч ямар хоёр сайдыг зодолдсон эсэхийг нотлох зүйл өгүүлэлд бичигдээгүй байлаа.

12. Дүгнэлт, санал зөвлөмж

Контент-анализийн судалгаа хийсэн судлаачдын гаргасан дүгнэлтээс дараахи нийтлэл дүгнэлт, санал зөвлөмжийг нэгтгэн гаргаж байна. Үүнд:

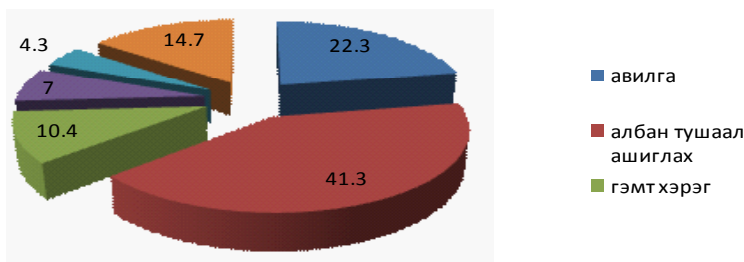
1. Монголын сонин хэвлэлд төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудлыг хөндсөн материал тоо хэмжээний хувьд хангалттай олон нийтлэгдэж байгаа боловч нийт нийтлэлийн 90 гаруй хувьд төрийн албан хаагчдын дүр төрхийг сөрөг талаас нь бичиж нийтлэх явдал ердийн үзэгдэл болсон байна. Энэ нь олон нийтийн дунд төрийн албаны нэр хүндийг унагаж сэвтүүлэх, төрийн албан хаагчдыг ямарч ёс зүйгүй, дураар аашилдаг, хувийн сонирхол, ашиг хонжооны төлөө төрийн албанд шургалан орсон, хууль ёсыг завхруулагчид гэсэн ойлголтыг төрүүлэхэд зохих хэмжээгээр нөлөөлж байгааг үгүйсгэх үндэсгүй юм. Тиймээс юуны өмнө төрийн албаны нэр хүндийг дээшлүүлэх, үүний тулд төрийн албан хаагчдыг төрийн албаны ёс зүйн хэм хэмжээг сахин биелүүлдэг болгох, аливаа зөрчил дутагдалд хариуцлага тооцож, түүнийгээ олон нийтэд ил тод мэдээлдэг байх зарчмыг мөрдлөг болгон хэвшүүлэх нь чухал байна.
2. Контент анализийн үр дүнгээс харахад төрийн албан хаагчийн үйл ажиллагааны тухай бичиж нийтлэхдээ тухайн төрийн албан хаагчийг аль нэг улс төрийн нам, хүчинтэй холбон асуудлыг улс төржүүлэн бичдэг хандлага нийтлэгчдэд түгээмэл байна. Тиймээс төрийн албыг улс төржүүлэхгүй байх, энэ талаарх хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг дээшлүүлэх шаардлагатай. Түүнчилэн төрийн албаны улс төрийн албан хаагчийн үйл ажиллагааг тухайн албан хаагчийн харьяалах улс төрийн намын үйл ажиллагаатай хольж хутган бичиж нийтэлдэг байдлыг өөрчлөх, тодорхой зааг ялгаатай ойлголтыг хэвшүүлэхэд анхаарах хэрэгтэй юм.
3. Төрийн албаны хүнд суртал, чирэгдлийг багасгаж, төрийн албаны үйл ажиллагааг олон нийтэд илүү нээлттэй, ил тод болгох замаар хэвлэл мэдээллийг төрийн албан хаагчдын үйл ажиллагааны үнэн, бодитой мэдээллээр хангахад анхаарч ажиллах. Үүний тулд төрийн байгууллагын хэвлэл мэдээллийн албадыг тухайн байгууллагад зохиогддог хурал, зөвлөлгөөн зэрэг үйл явдлыг мэдээлэхэд гол ажлаа чиглүүлдэг арга барилыг өөрчилж төрийн байгууллага-иргэд, олон нийтийн харилцааны идвэхитэй оролцогч, холбогч болгох шаардлагатай байна.
4. Сэтгүүлч, нийтлэгчдэд төрийн албаны үйл ажиллагааны талаарх өргөн дэлгэр, үнэн бодитой мэдээллийн хүртээмж хомс байгаагаас үнэн худал нь мэдэгдэхгүй зүйлийг сүр дуулиан болгон мэдээлдэг байдал хэвийн үзэгдэл болсон байна. Иргэд, олон нийт ч төрийн албаны үйл ажиллагааны нээлттэй, ил тод байдал дутагдалтай байгаагаас сонгосон төрдөө хяналт тавих иргэнийхээ үүргийг биелүүлэх боломж хязгаарлагдмал юм. Иймд хариуцлагатай төр, хариуцлагатай сэтгүүл зүйг төлөвшүүлэх үйл явцад хамтран ажиллаж олон нийтийн хяналтыг буй болгох асуудалд анхаарах нь үр нөлөөтэй болно.
5. Төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудлаарх нийтлэлийн эх сурвалж тодорхой бус, ерөөсгөл, бодитой бус, баримт жишээгээр нотлоогүй зүйл их хэмжээгээр нийтэлдэг нь уншигчдын эргэлзээ төрүүлж, сонины нийтлэлд итгэх итгэлийг алдагдуулахын зэрэгцээ төрийн албан хаагчдын гаргасан ёс зүйн алдаа, дутагдал, зөрчлийг зарим талаараа саармагжуулан үнэн, худал аль нь болохыг ялгахад бэрхтэй болгохын хэрээр аливаа ёс зүйгүй үйлдэлд дасал болох сөрөг үр дагавартай байж болох талтай юм. Иймд сэтгүүлчдийн мэргэжлийн ёс зүйн шалгуурт нийцсэн мэдээ, мэдээлэл,

нийтлэлийг нийтлэх сонины хариуцлагыг өндөржүүлэхийн зэрэгцээ сонины нийтлэлд хөндөгдсөн төрийн албан хаагчдын ёс зүйн асуудалтай холбоотой нийтлэлийн хариуг тухайн төрийн байгууллага, албан хаагч, улс төрийн намын байгууллагаас тогтмол өгч нийтлүүлдэг байдлыг хэвшүүлэх хэрэгтэй байна. Мөн Төрийн албаны зөвлөлөөс уг асуудлаарх хэвлэлийн нийтлэлийн мониторинг буюу хяналт, шинжилгээг тодорхой хугацаанд хийж, төрийн албан хаагчдын ёс зүйн байдалд үнэлэлт, дүгнэлт өгч байх боломжтой юм. Төрийн албан хаагчтай холбоотой ёс зүйн талаархи мэдээ, мэдээллийг тогтмол судалж, тухайн мэдээ, мэдээллийг баримтжуулан холбогдох арга хэмжээ авдаг эсэхийг тогтмол судлан цогц мэдээллийн баазыг бүрдүүлэх шаардлагатай байна.

6. Төрийн албан хаагчийн ёс зүйг үнэлэх үнэлэмж, шалгуурыг нарийвчлах, хэм хэмжээг зохицуулсан эрх зүйн орчин, төрийн албан хаагчдад хүлээлгэх хариуцлагын болон төрийн тогтвортой байдлыг хамгаалах механизмыг боловсронгуй болгох нь зүйтэй болно. Түүнчилэн төрийн албан хаагчийн баримтлах зарчим нь тодорхой боловч түүнийг хэрэгжүүлэх процедур нь тодорхой бус байгаагаас ёс зүйн зөрчил гардаг тул зарчмыг хэрэгжүүлэх процедурыг нэн даруй бий болгон мөрдүүлэх шаардлагатай байна.

Хөндсөн сэдэв диаграмчилан үзүүлбэл:

Зууны мэдээ сонин 2006 он

